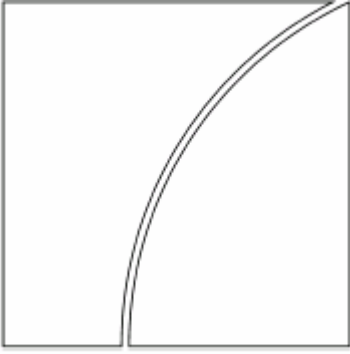

Basel Bankacılık Denetim Komitesi

Basel II'nin Uygulanmasına İlişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar

Temmuz 2004

BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS

**Bu çeviri aslına uygun olarak BDDK Araştırma Dairesi tarafından yapılmış olup,
hukuki olarak herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.**

Görüş ve Öneriler için

D. Aslı BALCI

(312) 455 67 98

abalci@bddk.org.tr

İÇİNDEKİLER

Genel Görünüm ve Yönetici Özeti	5
A. Dokümanın Amacı.....	5
B. Bankacılık Denetiminde Ulusal Öncelikler.....	6
C. Basel-II İçin Seçeneklerin ve Banka Sayılarının Belirlenmesi	6
D. Üç Yapısal Bloğun Uygulanmasına Yönelik Adımlar.....	7
E. Ulusal Mevzuat Değişiklikleri.....	8
F. Denetim Kaynakları ve Eğitim.....	8
Bölüm 1: Ulusal Denetim Önceliklerinin Değerlendirilmesi	9
A. Giriş	9
B. Asgari Sermaye Gereklere, Denetim ve Bilgilendirme Yükümlülükleri.....	9
Denetimsel Çerçeve.....	9
Kamuyu Bilgilendirme Sistemi	10
C. Yasal ve Düzenleyici Alt yapı ve İyi Yönetişim.....	11
D. İnsan Kaynakları.....	11
Bölüm 2: Basel-II'nin Uygulama Kapsamının Belirlenmesi	13
A. Giriş	13
B. Basel-II'ye İlişkin Seçenekler	13
C. Basel-II Bankalarının Belirlenmesinde Kullanılacak Kriterler	14
D. Basel-II Yaklaşımları Seçilirken Dikkate Alınacak Faktörler	15
Basel-II Kapsamındaki Basit Yaklaşımlar	15
Gelişmiş Yöntemlere Geçiş	17
E. Hedeflenen Uygulama Tarihi	18
Bölüm 3: Birinci Yapısal Bloğun Uygulanmasına İlişkin Adımlar.....	19
A. Ulusal İnisiyatif Kullanılacak Alanlar.....	19
B. Basel-II'nin Sayısal Etkisinin Belirlenmesi	19
C. Banka Uygulamalarının ve Hazırlık Durumunun Değerlendirilmesi	20
Bankalarla İkili Diyaloglar	20
Diğer Girişimler.....	21
D. Bankaların Basel –II'ye Hazırlanması.....	22
Veri toplama	22
Risk Farklılaştırımının Özendirilmesi	23
E. Denetim ve İnceleme Rehber Taslaklarının Hazırlanması.....	23
F. Onay Süreci	23
G. Denetim Otoriteleri Arasında Bilgi Paylaşımı	24
Bölüm 4: İkinci Yapısal Blokun Uygulanmasına İlişkin Hususlar	25
A. Prensip 1	25
Genel Görünüm	25
B. Prensip 2	26
Denetsel Tedbirler	27
Denetsel Beklentilerin Bankalarla Görüşülmesi	27
C. Prensip 3	27
D. Prensip 4	28
Bölüm 5: Üçüncü Yapısal Blokun Uygulanmasına İlişkin Adımlar	29
A. Gerekli Bilgilerin Mevcudiyeti.....	29
B. Üçüncü Yapısal Blok Gereklere Uygunluğun Sağlanması	29
Bölüm 6: Yasal ve Düzenleyici Çerçevenin Gözden Geçirilmesi ve Uyumlaştırılması.....	31

A. Giriş	31
B. Denetimsel Yapı	31
C. Birinci Yapısal Blok	31
D. İkinci Yapısal Blok	32
E. Üçüncü Yapısal Blok	32
Bölüm 7: Kaynak ve Eğitim İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi.....	33
A. İç Kaynakların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	33
B. Üçüncü Taraplara Yaptırılabilir İşlemlerin Değerlendirilmesi	34
İç Denetim	35
Danışmanlar	35
Ek: Ulusal İnsiyatif Kullanılacak Alanlar-I. Yapısal Blok.....	36

Genel Görünüm ve Yönetici Özeti

A. Dokümanın Amacı

Basel-II olarak bilinen “Uluslar arası Sermaye Yeterliliği Ölçümlerinin ve Standartlarının Uyumlaştırılması: Gözden Geçirilmiş Çerçeve” isimli doküman, Haziran 2004’te Basel Komitesi tarafından yayımlanmıştır. Yayımlanan bu doküman, bankalara ve bankacılık sektörüne dünya ölçeğinde çeşitli seçenekler sunmak amacıyla tasarlanmış olmakla birlikte, Basel Komitesi (Komite), G-10 ülkeleri dışındaki ülkeler için Basel-II’nin uygulanmasının bankaların denetiminin güçlendirilmesi açısından önceliğe sahip olmayabileceğini de kabul etmektedir. Ayrıca, IMF ve Dünya Bankası da gelecekte yapılacak finansal sektör değerlendirmelerinin ülkelerin Basel-II’yi kabul etme ya da Basel-II’ye uygunluk temelinde yapılmayacağı görüşündedir. Değerlendirmeler, daha çok her bir ülkenin benimsemiş olduğu düzenleme ve denetim standartlarının yeterliliği ve seçilen bu standartlar doğrultusunda ülkenin göstermiş olduğu performans ile Basel Komitesi tarafından yayımlanan “*Bankaların Etkin Gözetimine İlişkin Temel İlkeler*” (BCP, Eylül 1997)¹ gereklerine sağlanan uyum temelinde yapılacaktır.

Basel-II basiretli bir sermaye yeterliliği düzenlemesi, denetim ve piyasa disiplininin tesisi için sağlam temeller oluşturmayı ve risk yönetimini ve finansal istikrarı daha da geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde, Komite, tüm ulusal otoriteleri Basel-II’nin gereklerini kendi ulusal bankacılık sistemlerinin özellikleri bağlamında ihtiyatla değerlendirmeleri ve uygulamaya yönelik takvim ve yaklaşımlar oluşturmaları hususunda teşvik etmektedir. Kaynak kıtlığı ve diğer sınırlamalar veri alındığında, bu planlar Komitenin öngördüğü uygulama tarihinin ötesine uzanabilecektir. Denetim otoriteleri, uygulama tarihinde Basel-II’nin minimum sermaye gereksinimleri tamamıyla karşılanamamış olsa dahi, denetimsel değerlendirme (supervisory review) ve piyasa disiplini bileşenlerinin ana unsurlarını yürürlüğe koyma hususunu dikkate almalıdırlar. Denetim otoriteleri, ayrıca Basel-II’ye uymayan bankaların da basiretli sermaye yeterliliği düzenlemelerine ve sağlam raporlama ve karşılık ayırma politikalarına tabi olmalarını sağlamalıdırlar.

Komitede temsil edilmeyen pek çok ülke, Basel-II’nin kendi ülkelerindeki bankalar için uygulanabilirliğini değerlendirmek ve Basel-II’ye geçiş için bir plan oluşturmak amacıyla çalışmaya başlamış bulunmaktadır. Komite bu çalışmalara katkıda bulunmak için üyelerinin çoğunluğu G-10 ülkeleri dışındaki ülkelere oluşan; Basel-II uygulamalarıyla ilgili hususları değerlendirmek, bu ülkelere Basel-II’yi uygulayıp uygulamama ve uygulamaya geçişin zamanlaması konusunda karar verirken yardımcı olmak ve yeni çerçeveye geçiş konusunda düzenleyici otoritelere pratik öneriler sunmak için bir Çalışma Grubu oluşturmuştur.² Grup çalışmalarını 2003’ün ilk yarısı boyunca sürdürmüştür. Yapılan önerilerin bir bölümü bu dokümanda özetlenmiştir. Doküman büyük ölçüde Çalışma Grubu üyesi bazı ülkelerin deneyimleriyle oluşturulmuş olmasına rağmen, ortaya konan tavsiyeler herhangi bir ülke veya

¹ Bakınız Prensip 6.

² Çalışma grubu, Avustralya, Brezilya, Fransa, Hong Kong, Japonya, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, Güney Afrika, İngiltere, IMF, Dünya Bankası ve BIS temsilcilerinden oluşmaktadır. Çalışma grubuna, New York Federal Reserve’den Zahra El-Mekkawy başkanlık yapmıştır.

bankacılık sistemi üzerine odaklanmamaktadır. Doküman daha çok, farklı ülkelere uyarlanabilecek önerileri ortaya koymakta olup bankacılık sektörü ve denetim otoriteleri arasındaki tartışmalara da temel teşkil edebilecek niteliktedir. Doküman Basel-II kurallarını yorumlama amacı gütmemektedir.

Doküman şu şekilde yapılandırılmıştır. Bölüm 1, Basel-II uygulamalarının fayda ve maliyetlerini diğer ulusal önceliklerle karşılaştırmalı olarak ölçmede rol oynayabilecek çeşitli politik değerlendirmeleri ortaya koymaktadır. Bölüm 2 de, belirli seçenekler ve yeni çerçeveye tabi olabilecek banka sayılarına ilişkin olarak, Basel-II'nin uygulama kapsamı belirlenirken göz önünde bulundurulması gereken hususlar tartışılmaktadır. Bölüm 3, 4 ve 5'te Basel-II'yi oluşturan üç yapısal blok daha detaylı olarak tartışılmaktadır. Bölüm 6 ve 7, yasal ve düzenleyici çerçevede, kaynak ve eğitim ihtiyaçlarında oluşacak potansiyel değişikliklere dikkat çekmektedir. Her bir bölümün temel alanları aşağıda belirtilmiştir.

B. Bankacılık Denetiminde Ulusal Öncelikler

Denetim otoriteleri, -özellikle kıt kaynaklı ülkelerdeki- Basel-II'nin uygulanması ile diğer denetimsel öncelikler arasında uygun bir denge kurmak durumundadır. Bu yaklaşım, Basel-II'nin sadece sermaye yeterliliğine ilişkin bir dizi yeni kurala uyumu sağlama amacıyla olmadığını göstermektedir. Basel-II daha çok, yeni düzenlemelerin uygulanabilmesi için sağlam bir alt yapı oluşturmayı ve risk yönetimini, sermaye yeterliliğini, piyasa disiplinini ve finansal istikrarı geliştirmeyi amaçlamaktadır.

İyi bir denetim sisteminin asgari düzeyde sağlanıp sağlanmadığının tespiti, ülkelerin Basel-II'ye yönelmeden önce göz önünde bulundurmaları gereken temel unsurdur. Denetim otoriteleri, öncelikle kendi denetim alanlarında Basel Komitesi tarafından belirlenen Etkin Denetim İlkelerini (ön koşulları da dahil) ne derece başarıyla uyguladıklarını değerlendirebileceklerdir. Bu, Basel-II'nin üzerine inşa edileceği alt yapı için iyi bir taban oluşturabilecektir. Finansal Sektör Değerlendirme Programı (FSAP) ve hatta tek başına Etkin Denetim İlkeleri değerlendirmeleri, projenin bu temel aşaması için yararlı veriler sağlayabilecektir. Denetim otoriteleri yürürlükte olan yasal-düzenleyici alt yapıyı, insan kaynaklarının yeterliliğini, mevcut kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini, kurumsal yönetişimin durumunu, raporlama ve karşılık uygulamalarını da değerlendirmek durumunda olacaklardır.

Birçok denetim otoritesi için ulusal önceliklerin belirlenmesi, yakın gelecekte bankalardan uygulamaları beklenilebilecek Basel-II seçeneklerinin kapsamı üzerinde etkili olacaktır. Diğer bazı ülkelerde, denetim otoriteleri Basel-II'ye geçişi ertelemeyi ve -yukarıda da önerildiği gibi-yakın dönemde çabalarını alt yapı unsurlarının tesisi ve güçlendirilmesi hususlarında yoğunlaştırmayı arzu edebilirler. Zamanla, denetim otoriteleri ülkelerindeki bankalara Basel-II'de öngörülen riske daha duyarlı sermaye düzenlemeleri önermeyi düşünmelidirler.

C. Basel-II İçin Seçeneklerin ve Banka Sayılarının Belirlenmesi

Uygun bir sermaye yeterliliği çerçevesi, bankacılık sisteminin güvenilirliğini ve sağlamlığını temin etmeli ve risk değerlendirmesine ilişkin süregelen gelişmeleri teşvik etmelidir. Yukarıda belirtildiği üzere Basel-II'nin etkin şekilde uygulanması,

denetim otoritelerinin uygulamayı kendi ulusal şartlarına uygun bir şekilde gerçekleştirmelerini gerektirmektedir. Etkin bir uygulama, yeni çerçevenin ülkedeki tüm bankalar için zorunlu tutulmasını da gerektirmemektedir. Denetim otoriteleri, mevcut sermaye yeterliliği sistemini sürdürmeyi veya uluslar arası düzeyde faaliyet göstermeyen bankalar için daha basit bir sistem uygulamayı arzu edebilirler. Bu husus, gelişmiş yaklaşımların, tüm ülkeler ve tüm bankalar için ulaşılmak istenen nihai nokta olmadığını ortaya koymaktadır.

Dokümanı hazırlayan Çalışma Grubu, denetim otoritelerini; daha karmaşık, daha büyük çaplı ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bankalara daha gelişmiş ve ileri yöntemleri ve Basel-II'de yer alan daha risk odaklı yaklaşımları kullanmayı önerebilecek durumda olmaları hususunda teşvik etmektedir. Bu tip teşvikler, bankaların, denetim otoritelerinin ve bir bütün olarak piyasanın amaçlarını gerçekleştirmelerine ve güvenilir ve sağlam bankacılık sisteminin gelişmesine yardımcı olacaktır.

Basel-II'nin uygulanmasına ilişkin prensip kararı alınması durumunda, denetim otoriteleri, ulusal bankalarca uygulanacak Basel-II seçeneklerini ve bunları uygulayacak bankaların sayısını belirlemek durumunda kalacaklardır. Bölüm 2, denetim otoritelerinin bankaların daha basit veya daha gelişmiş Basel-II yaklaşımlarından hangisini kabul edeceği, Basel-II'yi uygulayacak bankaların belirlenmesi için kullanılacak kriterler ve hedeflenen uygulama tarihi hususlarına ilişkin olarak göz önünde bulundurulacakları faktörleri ortaya koymaktadır.

D. Üç Yapısal Bloğun Uygulanmasına Yönelik Adımlar

Yeni çerçevenin uygulanması, hem bankalar hem de denetim otoritelerinin önemli tutarda kaynak tahsisi yapacaklarına ilişkin bir dizi taahhütte bulunmalarını gerektirecektir. Basel-II'yi uygulamayı düşünen bankalar ve denetim otoriteleri, stratejileri hakkında dikkatlice düşünmeye başlamak ve zamanında ve sorunsuz geçişi sağlamak için gerekli adımları atmak zorundadırlar. Denetim otoriteleri öncelikle ulusal inisiyatif kullanacakları alanlar konusunda karar vermeli, bu kararları ve denetimle ilgili diğer beklentilerini bankalarla istişare etmelidir. Yeni çerçevenin başarısı için her birinin eşit öneme sahip olması nedeniyle, her üç yapısal bloğun da uygulanması beklenmektedir. Bazı ülkeler halihazırda İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok muhteviyatını kısmen içeren düzenlemeler yapmış olabilirler. Bu durumda sadece kısmi bir uyumlaştırma yeterli olacaktır. Ancak bazı ülkelerde İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok, denetim otoritelerinin şimdiden dikkate alması gereken yasal değişiklikleri gerektirebilecektir. Denetim otoriteleri, bankaların Basel-II'nin tüm şartlarına ne derece hazır olduklarını değerlendirmek ve uygulamada karşılaşılabilecek güçlüklerin aşılması amacıyla uyum süreci boyunca söz konusu bankalarla sürekli bir diyalog içerisinde olmak durumundadır. Denetim otoriteleri, ülkelerindeki bankalar ve denetim elemanları için Basel-II standartlarını nasıl uygulayacakları konusunda daha ayrıntılı bilgi verecek rehber de hazırlamalıdır. Dokümanın 3, 4 ve 5 inci bölümleri bu ve uygulamadaki diğer zorluklara yöneliktir.

E. Ulusal Mevzuat Değişiklikleri

Basel-II, birçok ÷lkede, yasal ve düzenleyici süreçlerde değişikler yapılmasını gerektirecektir. Denetim otoriteleri, söz konusu değişikliklerin kapsamını, izlenilecek usulleri ve bu değişikliklerin yürürlüğe konulmasında uyulacak süreyi göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır. Birçok durumda, yasaların parlamentodan geçirilmesi ve diğer istişare süreçlerinin izlenmesi gerekebilecektir. Dokümanın 6 ncı bölümü bu hususları tartışmaktadır.

F. Denetim Kaynakları ve Eğitim

Yeterli düzeyde eğitilmiş personelin varlığı ve sağlıklı bir denetim alt yapısı Basel-II'nin başarılı bir şekilde uygulanması için son derece önemlidir. Bazı durumlarda, mevcut personelin yeteneklerinin geliştirilmesi ve artırılması, bazı durumlarda ise uzmanlaşmaya gidilmesi gerekli olabilecektir. Denetim otoriteleri, yasal raporlama ve bilgi işlem sistemlerinin yenilenmesi ve geliştirilmesi gibi insan kaynağı dışındaki kaynak ihtiyaçlarını da tespit etmelidir. Bu çalışmalar, nitelikli personeli çekme, geliştirme ve bünyede tutmaya yönelik yaratıcı yöntemler gerektirebilir.

Denetim otoriteleri, bağımsız denetçileri, iç denetçileri ve danışmanları da Basel-II uygulama süreçlerine dahil edebilirler. Bu durumda, denetim otoriteleri, bahsi geçen taraflarca gerçekleştirilen işlerin kalitesini yakından izlemelidirler. Dokümanın 7 nci bölümü, bu hususlara odaklanmıştır.

Bölüm 1: Ulusal Denetim Önceliklerinin Değerlendirilmesi

A. Giriş

Basel-II'nin uygulanabilirliğini belirlemede, denetim otoriteleri, uygulamanın fayda ve maliyetleri ile ulusal veya denetimsel öncelikler arasında bir denge kurmalıdırlar. Denetim otoriteleri özellikle, bankacılık sisteminin emniyetini ve sağlamlığını temin eden temel yapısal unsurların etkinliğini, karar verilen yasal sermaye çerçevesinden bağımsız bir şekilde değerlendirmelidir. Bu değerlendirmeler, bazı denetim otoriteleri için ülkelerindeki bankaların uyum sağlayabileceği Basel-II yaklaşımlarının neler olabileceği hususunda etkili olacaktır. Diğer bazı ülkelerde, denetim otoriteleri, Basel-II'nin uygulanmasını ertelemeyi ve kısa dönem çabalarını, alt yapı unsurlarının geliştirilmesine yönlendirmeyi tercih edebilecektir.

B. Asgari Sermaye Gereklere, Denetim ve Bilgilendirme Yükümlülükleri

Basel-II'nin temel amacı, birbirini destekleyen üç yapısal bloğun kullanılması yoluyla gelişmiş risk yönetimini teşvik etmektir. Bankaların birincil sorumluluğu, önemli riskleri gerçeğe yakın bir şekilde ölçmek ve bunları telafi edecek sermaye düzeyini korumak olmasına rağmen Basel-II Çerçevesi, Birinci Yapısal Blok asgari sermaye yükümlülüklerinin, bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi açısından tek başına yeterli olamayacağını öngörmektedir. Sırasıyla, İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok kapsamında erken müdahale ve piyasa disiplini haiz güçlü bir risk odaklı denetim, asgari sermaye yükümlülüklerinin tamamlayıcısı olmaktadır.

Yukarıda belirtilen hususlarla uyumlu olarak, bazı ülkelerde denetim otoriteleri, asgari sermaye yükümlülükleriyle ilgili mevcut yaklaşımların devam ettirilmesi ve İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok ilkeleriyle uyumlu bir denetimsel gözden geçirme çerçevesi oluşturulması ve piyasa disiplininin geliştirilmesi üzerinde odaklanmayı tercih edebileceklerdir. Ülkelerin, Basel Komitesi'nin Etkin Denetim Standartlarına (BCP) uyum düzeyinin, temel denetim şartlarının yerine getirilmesi için güçlendirilmesi gereken denetim alanlarının tespiti hususunda önemli göstergeler sağlayabilecek olmasına rağmen, kamuyu bilgilendirme ve piyasa disiplini konularında ek rehberlik gerekebilecektir. Bu konular aşağıda tartışılmaktadır.

Basel-II'nin uygunluğunun değerlendirilmesine ilişkin bir diğer husus da, seçilecek uygulamanın sınır ötesi etkileridir. Örneğin; denetim otoriteleri, yasal ve düzenleyici çerçevenin diğer ülke denetim otoriteleriyle bilgi alışverişine, eş güdüm ve iş birliğine olanak tanıyıp tanımayacağını değerlendirmelidir. Bu hususlara Bölüm 2.B ve Bölüm 6'da daha detaylı olarak değinilmiştir.

Denetimsel Çerçeve

Denetim otoriteleri (Basel-I sermaye yeterliliği düzenlemelerini devam ettirmeyi tercih edenler dahil), Etkin Banka Denetim Prensiplerine (BCP) uyum çalışmalarına ek olarak, risk odaklı denetim sistemine geçme konusunda da teşvik edilmektedir. Özellikle denetçilerin, mümkün olduğu ölçüde, bankaların risk yönetim sistemlerinin

kalitesine ve maruz kalınan riskleri doğru şekilde değerlendirme kabiliyetlerine daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Ancak, birçok ülke için, bankaların kredi portföyündeki bazı kredilerin değerlendirilmesi etkin denetimin önemli bir parçası olarak kalmaya devam etmelidir. Bunun da ötesinde, denetim sistemi; yerinden inceleme, uzaktan gözetim, periyodik raporlama, önemli hususlarda bankanın üst düzey yönetimi ve yönetim kurullarıyla görüşme yapılması gibi araçların bir bileşimini içermelidir. Denetim yaklaşımındaki böyle bir değişim, bankaların içsel derecelendirme sistemlerinin Basel-II çerçevesinde değerlendirmesinde bir ön koşuldur.

Bütün bankalar, İkinci Yapısal Bloкта belirtilen prensipler uyarınca sermaye gereksinimlerini değerlendirmeye yönelik süreçler ve sermaye düzeyini korumaya yönelik stratejiler geliştirmek için çalışmalıdır. Denetim otoriteleri, bunları gözden geçirmeye teşvik edilmektedirler. Sermaye seviyesi ve değerlendirme süreçleri bankanın risk profiline, faaliyetlerine ve kontrollerine (Prensip 1) uyarlanmalıdır. Ardından denetim otoriteleri, bankayla bu süreçler hakkında diyaloga girmelidir (Prensip 2). Bu diyalogun önemli bir fonksiyonu, çeşitli karmaşıklık düzeyine sahip bankaları; sermaye düzeylerini değerlendirme ve yönetme konusunda daha kapsamlı düşünceleri hususunda motive etmektir. Denetim otoriteleri, bankaların yasal asgari sermaye düzeyinin üzerinde sermaye bulundurmalarını sağlamalı ve sermayenin yasal asgari düzeyin altına inmesini engelleyici bir erken müdahale sürecine sahip olmalıdır (Prensip 3–4).

Kamuyu Bilgilendirme Sistemi

Bankaların finansal bilgilerinin zamanında ve güvenilir bir şekilde kamuya açıklanması, piyasa oyuncularına banka faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin içerdiği riskleri değerlendirme ve buna uygun tepki gösterme imkanı vererek piyasa disiplini geliştirecektir. Bu uygulama, bankaları ihtiyatlı bir şekilde davranmaya iterek finansal istikrarın sağlanmasına yardımcı olacaktır. Kamuyu yeterli biçimde bilgilendirmeye dayalı piyasa disiplini, bankaları sağlam risk yönetim sistemleri ve uygulamalarını sürdürme konusunda teşvik etmeye yönelik denetim çabalarının etkili bir tamamlayıcısıdır.

Yukarıdaki amaçlarla uyumlu olarak, denetim otoriteleri bankaların etkin bir piyasa disiplini için temel teşkil edecek, zamanında, doğru ve kapsamlı periyodik açıklamalar yapmalarını zorunlu kılmalıdır. Açıklanan bilgilerin güvenilirliği, etkin dış ve iç denetim ile tamamlanmış sağlam iç kontrol ve risk yönetim sistemleriyle sağlanabilir.

Pek çok ülkede, Basel-II'nin ve bununla ilgili olarak Üçüncü Yapısal Blok'un getirdiği yükümlülüklerin uygulanması, söz konusu amaçları karşılayacak kamuyu bilgilendirme çerçevesinde doğal bir değişime sebep olacaktır. Diğer bazı ülkelerde ise denetim otoriteleri, başlangıçta bankalar arasındaki kamuyu bilgilendirme uygulamalarının temel bilgilendirme alanları düzeyinde uyumlulaştırılmasının teminine odaklanabilecektir. Bu, piyasa disiplininin geliştirilmesi için uygun bir başlangıç noktası olabilecektir. Temel bilgilendirme alanları aşağıdaki gibi 6 temel kategoriye ayrılabilir.³

³ Basel Komitesi tarafından Eylül/1998de yayımlanan *Banka Şeffaflığının Artırılması* dokümanı kamuya açıklanacak "temel" bilgiler hakkında detaylı tavsiyeleri sunmaktadır.

- Finansal performans;
- Finansal durum (sermayenin bileşenleri, ödeme gücü ve likidite düzeyleri dahil);
- Risk yönetim strateji ve uygulamaları;
- Maruz kalınan risk düzeyi (kredi riski, piyasa riski, likidite riski, operasyonel risk, mevzuat riski ve diğerleri);
- Muhasebe politikaları ve
- Temel faaliyetler, yönetim ve kurumsal yönetimle ilgili bilgiler.

İleriye dönük olarak, denetim otoriteleri, bankalar, yatırımcılar ve finansal bilgilerin diğer kullanıcıları arasında aktif bir diyalog kurulmasını sağlamaya teşvik edilmektedir. Bu diyalog, denetim otoritelerinin, tarafların bilgi ihtiyacını, piyasa disipliniyi uygulamayı sağlayan araçları değerlendirmelerini ve asgari bilgilendirme yükümlülüklerini uygun bir şekilde belirlemelerini mümkün kılacaktır.

C. Yasal ve Düzenleyici Alt yapı ve İyi Yönetişim

Bir dizi yasal ve denetimsel ön koşulun sağlanması, etkin bir denetim sisteminin desteklenmesi için zorunludur. Bu ön koşullar, operasyonel özerklik, yeterli kaynaklar, düzenleme ve düzeltici müdahalede bulunmak için uygun yetkiler ve denetçilerin iş güvenliğini de içeren uygun yasal çerçeve hususlarına ilişkin olarak Etkin Denetim Prensiplerinin 1, 6, 8, 21 ve 22. maddelerinde kapsamlı olarak ortaya konulmaktadır.

Bunlara ek olarak, uluslar arası alanda kabul görmüş muhasebe ilkeleri; tutarlı, gerçekçi ve ihtiyatlı varlık değerlendirme ilkeleri; krediler için geri ödenme kabiliyetini gerçekçi biçimde yansıtacak karşılık ayırma politikalarının benimsenmesi, bankanın sermaye yeterliliği rasyolarının (Basel-I ya da Basel-II ye göre hesaplanmış) bankanın sermaye yeterliliğini anlamlı bir şekilde yansıtmasını sağlayacaktır.

Denetim otoriteleri, bankalardaki faaliyetlerin kurumsal yönetime uygun yürütülmesini teşvik edici uygulamalarda bulunmalıdırlar. Basel-II, sağlam risk yönetimi ve kurumsal yönetim arasındaki karşılıklı etkileşimin önemini vurgulamaktadır. Örneğin, kredi riski için içsel derecelendirme yaklaşımı, güçlü bir risk değerlendirme sistemi, etkin kontroller ve şeffaflık gereksinimlerini ortaya koymaktadır. Yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin, sırasıyla, bankanın bütünlük risklerini anlamaları ve bankanın bütünlük risk yönetimini ve performansını yönlendirmeleri beklenmektedir.⁴ Denetim otoriteleri hangi yaklaşımın kabul edildiğine bağlı olmaksızın tüm bankaların iyi yönetim uygulamalarını gerçekleştirmelerini sağlamalıdır.

D. İnsan Kaynakları

Doğru personele sahip olmak Basel-II uygulamalarının başarısı için kritik öneme sahiptir. Bu, daha kalifiye personelin istihdam edilmesi ve eğitim programları geliştirilmesini gerektirebilecektir. Özellikle, Basel-II kapsamındaki gelişmiş yaklaşımları uygulayan ülkelerde, hem bankalar hem de denetim otoritelerinin, bankaların derecelendirme sistemlerini, modellerini ve sermaye değerlendirme

⁴ Komite, Banka Organizasyonlarında Kurumsal Yönetişimin Genişletilmesi (Eylül 1999) isimli dokümanda, bankalar için sağlıklı iyi yönetim uygulamalarını ortaya koymuştur.

stratejilerini anlayacak kantitatif kabiliyet ve uzmanlığa sahip personele ihtiyaçı bulunmaktadır. Daha basit yaklaşımlar için bile, hem banka hem denetim personelinin, kredi riski azaltımı, operasyonel risk ve İkinci Yapısal Blok çerçevesinde sermaye yeterliliğinin değerlendirmesi konularındaki yeteneklerini geliştirmeleri gerekebilecektir.

Bölüm 2: Basel-II'nin Uygulama Kapsamının Belirlenmesi

A. Giriş

Basel-II'ye uyumu seçen ülkelerde, denetim otoritelerinin bankaların uygun bir zaman dilimi içinde uygulamaya koyabileceği Basel-II yaklaşımlarının kapsamını ve yeni çerçeveye tabi olacak bankaların sayısını belirlemeleri gerekecektir. Bu iki konu aşağıda tartışılmıştır.

Söz konusu hususların tespiti, önemli bankalar (significant banks) için kalitatif ve kantitatif kriterler ile farklı Basel-II yaklaşımlarının maliyet ve faydalarının değerlendirilmesine dayalı birbirini takip eden bir süreçtir. Bu süreç, denetim otoriteleri ile bankalar arasında, bankaların Basel-II ile getirilen yükümlülüklerle hangi düzeyde hazır olduklarına ilişkin değerlendirmeler, denetim açısından hazır olup olunmadığının analizi, seçilen yaklaşımın sermaye düzeyi üzerindeki tüm etkileri ve rekabetçi eşitlik hususlarını kapsayan diyalogların sonuçlarıyla da beslenecektir.

Denetim otoritelerinin, uygulamanın zamanlaması ve kapsamı konusundaki beklentilerini zamanında ilgili taraflarla istişare etmeleri gerekmektedir. Bu beklentiler, bazı ülkelerde yasal zorunluluklara dönüştürülerek daha resmi hale getirilebilecektir.

B. Basel-II'ye ilişkin seçenekler

Bir ülke, boyutları ve gelişmişlik düzeyleri farklılık gösteren risk yönetim süreçlerine sahip ulusal ve uluslar arası bankaların bileşiminden oluşan bankacılık kuruluşlarına sahip olabilir. Bunun bir sonucu olarak, her ülke, sermaye yeterliliği hesaplamalarında her biri belirli düzeyde karmaşıklığa ve gelişmişliğe sahip farklı yöntemler öngörebilecektir. Ancak, denetim otoriteleri sermaye yeterliliğinin tespitinde farklı yaklaşımlara izin vermenin, aynı tipteki işlemler için farklı sermaye yükümlülükleri hesaplanmasına neden olabileceğinin farkında olmalıdırlar.

Uygulanacak Basel-II yaklaşımlarının kapsamı belirlenirken, her bir denetim otoritesi, kendi özel şartlarına ve amaçlarına uygun bir strateji belirlemelidir. Sonuç olarak, denetim otoriteleri sermaye yükümlülüklerinde çoklu yaklaşımlardan kaynaklanabilecek potansiyel farklılıkları da göz önüne alarak aşağıdaki hususları değerlendirmelidir:

- O ülkede faaliyet gösteren bankacılık kuruluşlarının çeşitliliği de dikkate alınarak bankacılık sisteminin yapısının belirlenmesi; Örneğin, uluslar arası alanda faaliyet göstermeyen sadece ulusal bankalara sahip bir ülkede göz önüne bulundurulacak temel kriterler, sadece yabancı banka şube ve iştiraklerine sahip bir ülkedekinden oldukça farklı olacaktır.
- Bankacılık sektörünün gelişmişlik düzeyi de göz önünde bulundurulması gereken önemli bir husustur. Eğer sektörde faaliyet gösteren karmaşık ve uluslar arası düzeyde aktif bankaların sayısı fazlaysa, denetim otoriteleri çabalarını gelişmiş yaklaşımlar kullanmak suretiyle bu kuruluşların taşıdıkları riskleri karşılayabilecek düzeyde sermaye bulundurulmasına yöneltmeyi tercih edebileceklerdir. Göz

önünde tutulacak diğer bir husus, bankacılık denetim alt yapısının gelişmişlik düzeyi ve kapasitesi ile denetim otoritelerinin sermaye yeterliliği hesaplamasında kullanılan daha karmaşık ve gelişmiş kredi riski ve operasyonel risk yaklaşımlarını denetleyebilme kapasitesidir.

- Sermaye yeterliliği ile ilgili başlıca denetimsel amaç ve stratejilerin de gözden geçirilmesi gerekecektir. Bunlar, tüm bankacılık sektöründeki sermaye yeterlilik düzeyinin yükseltilmesi, daha iyi risk yönetim metotlarının özendirilmesi, operasyonel riskler için sermaye bulundurma yükümlülüğünün yürürlüğe konulması, tüm katılımcılar için faaliyet koşullarının aynı düzeye getirilmesi (leveling playing field), denetim standartları ve piyasa disiplininin geliştirilmesi hususlarını kapsayabilecektir. Bu amaçlar tamamlayıcı nitelikte olduğu için denetim otoriteleri, ulusal amaçları bağlamında bunlara farklı ağırlık ve öncelik verebileceklerdir.
- Denetim otoriteleri, önerilen sermaye yeterliliği planının kendi finansal piyasalarında geliştirilmekte olan yeni ürün ve hizmetler üzerindeki olası etkilerini de dikkate almak durumundadır. Örneğin, ulusal tahvil piyasasının gelişimi ve menkul kıymetleştirme, türev ürünler ve diğer bilanço dışı işlemlere ilişkin piyasaların gelişme dinamikleri, yasal sermaye yükümlülüklerinin ekonomik sermaye değerlendirmeleri ve maruz kalınan riskler ile ne derece örtüştüğüne bağlı olarak değişebilecektir.
- Denetim otoriteleri, özellikle gelişmiş yaklaşımların geçerliliğinin onaylanması ve sürekli izlenmesine ilişkin diğer denetim otoritelerinin değerlendirmelerine ne derece itimat edebilecekleri hususunu da kapsayacak şekilde ana ülke/ev sahibi ülke ilişkilerini de değerlendirmek zorundadırlar.

Bu değerlendirmeler yapıldıktan sonra, bazı denetim otoriteleri sadece Basel-I'in veya kredi ve operasyonel riskler konusunda Basel-II yaklaşımlarından göreceli olarak daha temel düzeyde olanların kullanılmasına izin verirken, diğerleri, ülkelerindeki bankaların bir kısmından veya tümünden 1988 Uzlaşısından Basel-II'deki daha gelişmiş yaklaşımlara doğrudan geçmelerini isteyebileceklerdir. Bu belirlemeler yapılırken, denetim otoriteleri Basel-II'nin bankaların gelişmiş yaklaşımlara geçişini teşvik ederek risk yönetiminde sürekli gelişimi desteklemek amacıyla tasarlanmış olduğunu unutmamalıdır. Bazı ülkelerde bankalar gelişmiş teknikleri hemen kullanma imkanına sahip olmayabilecektir, bu durumda denetim otoriteleri, bankaların uygulamayı düşündüğü yaklaşımların zaman içerisinde gelişmiş yaklaşımlara geçme imkanı sağlayıp sağlamadığını tespit etmelidir.

C. Basel-II Bankalarının Belirlenmesinde Kullanılacak Kriterler

Denetim otoriteleri Basel-II kapsamına alınacak bankaları belirlerken aşağıda sıralanan faktörleri göz önünde bulundurmak isteyebilirler:

- Bankanın büyüklüğü (örneğin aktiflerinin bankacılık sistemi içindeki payı);
- Faaliyetlerinin niteliği ve karmaşıklık derecesi;

- Önemli faaliyet alanları veya iş kolları (takas/denkleştirme faaliyetleri veya büyük bir perakende ağına sahip olması);
- Uluslararası faaliyetleri (sınır ötesi şubelerinin toplam aktif büyüklüğüne oranı veya buradan elde ettiği gelirlerin toplam gelirler içindeki payı gibi);
- Uluslararası piyasalarla ilişkileri;
- Bankanın risk profili ve risklerini yönetebilme kabiliyeti ve
- Risk ölçüm modelinin uygulanabilirliğinin onaylanması ve sürekli izlenebilmesi için yararlanılabilecek kaynaklar, modelin geçerliliğinin onaylanmasının ve uygulanmasının karmaşıklığına karşın yasal sermaye yükümlülüğünün riske daha duyarlı hale gelmesi gibi diğer denetimsel hususlar.

Denetim otoriteleri, bu faktörleri ulusal düzeyde daha detaylı bir şekilde belirlemek isteyebilirler; örneğin, bazı faktörlerle ilgili olarak (aktif büyüklüğü gibi) nicel eşik değerleri tespit edebilirler. Bununla birlikte yukarıda belirtilen kriterlerin kalitatif değerlendirmeler ve denetimsel yargılar gerektireceğine dikkat etmek önemlidir. Denetim otoriteleri, güvenilir ve sağlam bankacılık uygulamaları için yararlı veya gerekli görülmesi gibi durumlarda, Basel-II'nin uygulanması konusunda inisiyatif sahibi olmalıdır. Alternatif olarak, denetim otoriteleri, Basel-II'deki tüm yaklaşımların ülkedeki tüm bankalar için kullanılabilmesinin uygun olduğu yönünde karar verebilecektir.

D. Basel-II Yaklaşımları Seçilirken Dikkate Alınacak Faktörler

Yeterli sermaye düzeyinin saptanması için kullanılacak yaklaşım, bankaların yasal asgari sermaye gereksinimini minimize etme istekleri doğrultusunda belirlenmemelidir. Aynı zamanda, bankalar ve denetim otoriteleri, Basel-I ve Basel-II arasındaki farklılıkların uygulamada ne ifade edeceğini ve Basel-I'den Basel-II'ye geçişin olası fayda ve maliyetlerini de değerlendirmelidir. Denetim otoriteleri, Basel-II çerçevesi içinde yer alan arttırılmış risk yönetimi gereksinimlerine ve bunların basit sermaye yeterliliği hesaplama yöntemleri ile karşılaştırıldığında yaratabileceği ek faydalara özel bir önem vermelidirler.

Basel-II Kapsamındaki Basit Yaklaşımlar

Dışsal değerlendirmelerin kullanımı

- Pek çok ülkede derecelendirmenin yaygın olmaması ve ulusal derecelendirme kuruluşlarının yokluğu, standart yaklaşımın, özellikle kurumsal krediler açısından⁵ uygulanabilirliği yönünde önemli güçlükler doğurmaktadır. Eğer bağımsız kuruluşlarca yapılacak derecelendirmeler kullanılacaksa, denetim otoriteleri, değerlendirmeyi yapan kuruluşun sağlamlığını ve güvenilirliğini yeni çerçevede ortaya konulan kriterleri⁶ dikkate alarak değerlendirmek durumunda kalacaklardır.

⁵ Ulusal inisiyatife göre, söz konusu kredilerin %100 risk ağırlığına tabi olmasına devam olunabilir.

⁶ Ulusal inisiyatife göre, denetim otoriteleri bankaların, tüm kurumsal krediler için, dış derecelendirme notlarından bağımsız olarak %100 risk ağırlığı uygulamasına izin verebilir. Denetim otoriteleri, ülkelerinde ödenmeyen kredilerle ilgili geçmiş temerrüt tecrübelerini veri alarak, bu risk ağırlığının uygun olup olmadığını değerlendirmeli ve tüm bankaların tutarlı tek bir yaklaşım uygulamalarını sağlamalıdır. Denetim otoriteleri, ulusal deneyimlerinin ışığı altında derecelendirme notu olmayan şirketler için uygulanan standart risk ağırlığının uygunluğunu da değerlendirmelidirler.

- Denetim otoriteleri, bu fonksiyonu yerine getirmek için gerekli kapasiteye (insan kaynağı, bütçe ve zaman anlamında) sahip olup olmadıklarını ve ülkelerindeki piyasa disiplininin bunu desteklemeye yetecek derinlikte olup olmadığını belirlemek zorundadırlar. Yasal altyapı, denetim otoritelerine, şirketlerin kendilerine uygun şekilde iyi derecelendirme notları alabilecekleri bir ortamda ortaya çıkması muhtemel sorunlar konusunda ikazda bulunma olanağı sağlamalıdır.
- Denetim otoriteleri, dış derecelendirme notları veya ülke riski puanlarındaki değişiklikleri ne şekilde izleyecekleri ve bunların sermaye hesaplama sistemlerine ne şekilde yansıtılacağına ilişkin tasarılarını bankalarla müzakere etmelidirler.

Denetim otoritesince belirlenen risk ağırlıkları ve tahminlerin uygunluğu

Komite tarafından, Basel-II hesaplamalarında kullanılan denetimsel öngörüler asgari düzeydedir (örneğin, perakende portföye dahil edilen alacakların veya ipotekli konut kredilerinin standart risk ağırlıkları ve Temel İçsel Derecelendirme Bazlı Yaklaşımda (FIRB) kullanılacak temel parametrelere ilişkin denetimsel tahminler). Bu tahminler, Komite üyesi ülkelerin deneyimlerine dayandırılmıştır. Buna göre, denetim otoritelerinin bu tür tahminlerin kendi ülkelerine uygun ve yerinde olup olmadığını görmek için bu tip alacaklara ilişkin kendi yaşadıkları kayıpları değerlendirerek karşılaştırma yapmalıdırlar⁷.

Kredi riski azaltımı

Basel-II'nin daha basit yaklaşımlarına geçmenin fayda ve maliyetlerini değerlendirirken, denetim otoritelerinin, Basel-II'de öngörülen ek kredi riski azaltım tekniklerinin kendi ülkelerindeki bankalar için ne derece uygun olduğuna özel önem vermeleri gerekir. Bu, sırasıyla, bazı ülkelerde başka hangi araçların uygun teminat olarak kullanıldığına, teminatın paraya çevrilmesine ilişkin yasal altyapının etkin olup olmadığına, teminatların değerlerinin güvenilir bir biçimde tespitine imkan veren likit piyasalarının var olup olmadığına ve kredi türevleri sağlayanları da içerecek biçimde daha geniş kapsamlı garantörlerin mevcudiyetine bağlı olacaktır.

Operasyonel Risk

Operasyonel risk için sermaye bulundurma yükümlülüğü bir seçenek değil, Basel-II felsefesinin temel bir parçasıdır. Basit yaklaşımlar –temel gösterge, standart veya alternatif standart yaklaşımlar- göreceli olarak uygulanması kolay yöntemlerdir (yöntemlerin son ikisi, bankaların brüt gelirlerini faaliyet alanlarına uygun biçimde sınıflandırabilmelerini gerektirmektedir).

Basel-II'ye geçilmesi düşünülürken, denetim otoritelerinin operasyonel riske karşı sermaye bulundurma yükümlülüğünün yapacağı etkinin farkında olmaları ve Basel-II'nin bankaları operasyonel risk ölçümleri için uygun yaklaşımlar geliştirmeye teşvik

⁷ Örneğin, ipotekli konut kredileri için %35 risk ağırlığı sadece katı ihtiyatlılık kriterlerinin karşılanması durumunda uygulanabilir. Denetim otoriteleri, ek güvence için istenilen minimum marjına ve değerlemeye (örneğin değerlemenin sıklığı ve metodolojisi) ilişkin kriterler tespit etmeyi de düşünebileceklerdir. Bankalar, tercihli risk ağırlığının sadece gerekli kriterler yerine getirildiğinde uygulanmasını sağlamak için iç süreçleri veya sistemlerini nasıl dizayn etmeyi düşündüklerini denetim otoritelerine göstermek zorundadırlar (örneğin yasal yollardan icra edilebilirlik, haczedilebilme yeteneği, vb).

etmek ve bankaların bu önemli risk için yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla tasarlandığının bilincinde olmaları gerekmektedir.

İkinci ve Üçüncü Yapısal Bloklar

Denetim otoriteleri, Birinci Yapısal Blok uygulamaya geçmeden önce bile, İkinci Yapısal ve Üçüncü Yapısal Bloкта öngörülen temel prensipleri uygulamaya geçirmeleri konusunda teşvik edilmektedir. Bu nedenle, bankaların Basel-II'yi uygulayıp uygulamamaları hususu, sadece Birinci Yapısal Blok konularının uygulanmasına dayandırılmamalıdır. Denetim otoritelerinin İkinci ve Üçüncü Yapısal Blok gereklilikleriyle uyumu sağlamak için gerekli olan ek gayretleri neticesinde kazanılacak faydaları göz önüne almaları gerekmektedir. Bu, bankaların üstlendikleri faaliyetlerinin doğasına ve halihazırda risk odaklı denetimin ne derece uygulandığına bağlı olacaktır. Söz konusu faktörler değerlendirilirken denetçiler, bankaların içsel sermaye yeterliliği değerlendirme programını uygulama kabiliyetlerini ve sermaye yeterliliği değerlendirmelerinin gözden geçirilmesine ilişkin kendi hazırlık durumlarını göz önünde bulundurmalarıdır.

Üçüncü Yapısal Blok çerçevesinde, Basel-II'ye geçecek bankaların uygun bilgilendirmede bulunmaları da gerekecektir. Denetim otoritelerinin, Basel-II'ye geçmelerine izin vermeden önce bankalardan bu tip bilgilendirmede bulunmalarını isteyebilecek ve bunlara uyulmasını sağlayabilecek bir konuma sahip olmaları gerekmektedir.

Gelişmiş yöntemlere geçiş

Basel-II'de ortaya konulan seçenekler içinde, kredi riskine ilişkin **İçsel Derecelendirme Bazlı (IRB)** yaklaşım ve operasyonel riske ilişkin **Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımı (AMA)** (her ikisi de “gelişmiş yaklaşımlar” olarak ifade edilmektedir) sermaye gerekliliklerini, maruz kalınan riskler ile en yakın şekilde ilişkilendirmektedirler⁸. Bankaların içsel değerlendirmelerinin artan önemi göz önüne alındığında, gelişmiş yaklaşımlar, bankaların risk tahminlerinin doğruluğuna ve bankalarda uygun kontrol ve izleme ortamının varlığına bir ölçüde güven duyulmasını sağlayıcı bir dizi katı standardın bankalarca yerine getirilmesini gerektirmektedir. Bu yaklaşımların benimsenmesi, İkinci ve Üçüncü Yapısal Blok kapsamındaki ek yükümlülükler içinde tetikleyici olacaktır. Hangi bankaların gelişmiş yaklaşımlara tabi olacağını belirlenmesi süreci, bankanın risk profilini, faaliyetlerinin niteliğini ve bu yaklaşımların gerektirdiği uygunluk koşullarını karşılama yeteneğini içeren çok sayıda faktörün değerlendirilmesini gerektirecektir. IRB yaklaşımlarına göre, denetim otoriteleri ayrıca Komite üyesi ülkelerde gözlenen varlık korelasyonlarına dayalı risk ağırlık fonksiyonlarının uygun olup olmadığını da değerlendirmelidirler. IRB eğrisinde yer alan temerrüt olasılığı (*PD-probability of default*) ve beklenmeyen zararı (*UL-unexpected loss*) karşılamak için gerekli sermaye arasındaki ilişki, gelişmiş piyasalardaki deneyimleri yansıtmaktadır. Geçmişte daha yüksek kayıplarla karşılaşmış ülkeler, asgari sermaye gereksinimini daha yüksek tespit edebileceklerdir.

⁸Her ne kadar, denetim otoritesi bir bankanın bu yöntemlerin ikisini birden ya da sadece bir tanesini uygulamasını kabul edebilecek - ya da alternatif olarak, bazı denetim otoriteleri gelişmiş yöntemlerin uygulanabilirliğini durum bazında değerlendirme yolunu seçebilecek olsa da, basitleştirmek için, bu dokümandaki irdelemede bunlar birlikte “gelişmiş yaklaşımlar” olarak ifade edilmektedir.

Bu faktörlerin, denetim otoritelerinin gelişmiş yaklaşımların tüm bankalar için uygulanabilir olduğuna karar verdiği ülkelerde, gelişmiş yaklaşımları kullanmayı talep eden bankaların asgari gereksinimleri yerine getirip getiremedikleri değerlendirilirken göz önünde bulundurulması uygun olacaktır.

E. Hedeflenen Uygulama Tarihi

Bankacılık sisteminin ve denetim otoritesinin hazırlık durumu uygulama takviminin belirlenmesinde ana faktör olacaktır. Çalışma Grubu, bu yaklaşımları kullanabilecek durumdaki tüm bankalar için tek bir tarih belirlenmesinin ve seçilen tarihin önceden ilan edilmesinin, daha basit yaklaşım uygulamalarını en iyi biçimde etkileyeceği görüşündedir.

Çalışma Grubu, denetim otoritelerini, ulusal koşullar ve kısıtları da dikkate alarak gelişmiş yaklaşımların, bunları kullanabilmeye ehil bankalarca mümkün mertebede kullanılmasına olanak sağlamaları hususunda teşvik etmektedir. Bu yaklaşım, münferit bankaları, zaman içinde bu yaklaşımdan faydalanmak için risk yönetim tekniklerini geliştirmeye teşvik etmektedir. Çalışma Grubu, ele alınan herhangi bir bankanın (veya bankaların) gelişmiş yaklaşımların uygulanmasının, bankanın ve denetim otoritesinin hazırlık durumundaki gelişim aşamalarını yansıtacak bir şekilde adım adım gerçekleştirilebileceğini de kabul etmektedir.

Bölüm 3: Birinci Yapısal Bloğun Uygulanmasına İlişkin Adımlar

Bu bölüm, Birinci Yapısal Blok'un gereklerine hazır olunmasını sağlayacak adımlara ilişkin önerileri ortaya koymaktadır. Bölüm 4 ve 5, İkinci Yapısal Blok ve Üçüncü Yapısal Blok'a hazırlığı tartışmaktadır.

A. Ulusal İnisiyatif Kullanılacak Alanlar

Basel-II önerileri, denetim otoritelerinin Basel-II'yi uygularken belirleyecekleri spesifik tanımlamalara, yaklaşımlara ve eşik değerlere ilişkin birçok alanı tanımlamıştır. Denetim otoritelerinin bu belirlemeleri yaparken kullanacakları kriterler, yerel piyasa uygulamaları ve tecrübelerini dikkate almalı ve Basel-II'nin amaçları ile tutarlı olmalıdır. Ulusal inisiyatif kullanılacak temel alanlar Ek-1'de özetlenmiştir.

Ulusal inisiyatif alanlarının belirlenmesinden ayrı olarak, denetim otoriteleri kaynaklarını, çeşitli Basel-II prensiplerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik ihtiyatlılık standartları ve kuralları oluşturmaya yönelmelidirler. Örneğin; standart yaklaşımlarda, denetim otoriteleri kendi ülkelerindeki tarihi kayıpları dikkate alarak konut ipotegine dayalı krediler için %35 risk ağırlığının yeterli olup olmadığını ve bu %35 risk ağırlığının uygun görülebilmesi için yerine getirilmesi gereken katı ihtiyatlılık kriterlerinin neler olması gerektiğini değerlendirmelidirler. IRB' yi uygulama niyetinde olan denetim otoriteleri, belirli IRB tescil/onaylama standartlarını ve süreçlerini geliştirmek zorundadırlar.

B. Basel-II'nin Sayısal Etkisinin Belirlenmesi

Seçilen Basel-II yaklaşımlarının banka bazında ve bankacılık sistemi genelinde sermaye gereklilikleri üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Metodoloji açısından, Üçüncü Sayısal Etki Çalışmasına (QIS-3)⁹ benzer bir yaklaşım benimsenebilir. Bu tip analiz aşağıdaki hedefleri yakalayabilmelidir:

- Bankalara, kuralların uygulamaya en elverişli versiyonlarının sağlanması;
- Basel-II kurallarının sermaye oranları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, özellikle önemli değişikliklere neden olan unsurlar üzerinde yoğunlaşılması;
- Bankalara, değişen kuralların uygulanması sonucu meydana gelen değişikliklerin toplam risk profillerine nasıl yuvarlandığını değerlendirme imkanı verilmesi ve
- Bankaların yeni kuralları doğru ve tutarlı olarak yorumlamalarını sağlamak amacıyla, ortaya çıkan hususları sürekli diyaloglar yoluyla denetim otoriteleri ile tartışma olanağının sağlanması.

Denetim otoriteleri, sayısal etki çalışmasının seçilmiş yaklaşımların toplam sermaye düzeyini değiştireceğini göstermesi durumunda (banka ya da sistem bazında), değişimin hem bankalar hem de bankacılık sistemi için uygun olduğunun kabul edilmesini ve eğer böyle ise bankaların İkinci Yapısal Blok sürecinin bir parçası olarak

⁹ Bk. Basel Komitesi'nin Quantitative Impact Study 3- Overview of Global Results (May 2003) isimli yayına. Denetim otoritelerinin son dokümandaki kuralları uygulamaları tavsiye edilmektedir.

uygun sermaye planları geliştirmelerini sağlamalıdırlar. Denetim otoriteleri, sermaye seviyelerini yeni çerçeveye göre ayarlamalarına ve kabul edilebilir sermaye kaynaklarını tanımlamalarına ilişkin gerçekçi bir takvim belirlemeleri hususunda bankalarla birlikte çalışmalıdırlar.

C. Banka Uygulamalarının ve Hazırlık Durumunun Değerlendirilmesi

Giriş

Bankalar ve denetim otoriteleri için banka uygulamalarının ve uygulama zorluklarının iyi anlaşılması özellikle gelişmiş yaklaşımlarda son derece önemlidir. Benzer şekilde, Basel-II'nin hangi şeklinin uygulanacağının nihai olarak belirlenmesinden önce denetim otoriteleri tarafından:

- gelişmiş modelleri uygulayabilecek bankaların risk yönetim teknikleri ve içsel sermaye değerlendirmelerine ilişkin mevcut uygulamalarının neler olduğunun belirlenmesi,
- hem bankalar hem denetçilerin yeni minimum sermaye standartlarının ve bunların risk yönetimi üzerindeki etkilerinin uygulamada ne anlama geldiğine ilişkin farkındalıklarının arttırılması,
- bankaların Basel-II'ye hazırlık düzeyinin, temel eksikler ve uygulama zorlukları da dahil olmak üzere değerlendirilmesi,
- ulusal yasa koyucuların bilgilendirilmesi ve murakabe rehberlerinin hazırlanması

gerekecektir.

Denetim otoriteleri, bu amaçlara ulaşmak için kapsamlı usuller geliştirmelidir. Bu usuller hem bankalarla ikili görüşmeler yapılmasını, hem de daha kapsamlı konuların ortaya konulabilmesini sağlamalıdır.

Bankalarla ikili diyaloglar

Bu konuda bankalara öz değerlendirmeler yaptırılması, hedefe yönelik ziyaretler ve dönemsels gözden geçirmeler de dahil olmak üzere denetim otoritelerinin kullanabileceği bir dizi yaklaşım mevcuttur;

- Denetim otoriteleri, her bir bankanın içsel uygulamaları, Basel-II'ye hazırlık durumu ve temel uygulama zorlukları üzerinde yoğunlaşan ve ayrıntılı gözden geçirmelere konu olacak bir alt bankalar grubu tanımlayabilir. Kuramsal olarak seçilecek bankalar, Basel-II'ye geçme talebinde bulunması kuvvetle muhtemel olan bankalar olacaktır.
- Denetim otoriteleri ilk adım olarak, bu bankalardan Yeni Çerçeve'de öngörülen asgari gereklere hazırlık durumlarını, gayri resmi öz değerlendirmeler yoluyla tespit etmelerini isteyebilirler. Bu değerlendirmeler, banka ve denetim ekibi arasında süregelen ilişkinin bir parçasını oluşturmalıdır.

Bu gözden geçirmeler, bankada yapılan olağan yerinde denetimlerden ayrı olarak belirli alanlara yönelik özel ziyaretler yoluyla yürütülmelidir. Bu tür bir yaklaşım, bu nitelikteki keşif ziyaretlerini rutin incelemelerden farklı kılacağı gibi banka ile denetim otoritelerini görüş alışverişinde bulunma ve durum tespiti yapmaya teşvik edecektir.

- Denetim otoriteleri, gözden geçirmeleri her biri belli bir konu üzerine odaklanacak şekilde tasarlayabilir. Mesela, içsel derecelendirme bazlı sistemlere (IRB) yönelik gözden geçirmeler (a) derecelendirme sisteminin yapısına, (b) sayısallaştırma metotlarına, (c) data ve bilgi teknoloji sistemlerine, (d) kontrol ve gözetim mekanizmalarına ve (e) onaylama konularına odaklanabilecektir. Yukarıda belirtilen hususlar yapısına bağlı olarak, bankanın her bir aktif sınıfı için ayrı ayrı gerçekleştirilmelidir (örneğin kurumsal ve bireysel krediler için ayrı ayrı değerlendirme).
- Denetim otoriteleri, bu gözden geçirmeler için gerekli olacak denetimsel kaynakların neler olacağını tanımlamalıdır. Bu gözden geçirmeler mevcut uygulamaların değerlendirilmesine odaklanacağı için kredi (uzmanları), sayısal yöntem (uzmanları), Basel-II politikası (uzmanları) ve kurumsal uzmanlıklar gibi alanlarda uzmanlaşmaya ihtiyaç duyulacaktır. Benzer şekilde, değerlendirmeler yapılırken de bankacılıkla ilgili tüm alanlarda uzmanlaşmış personelin (kredi uzmanları, bilgi teknolojisi mühendisleri, sayısal yöntem uzmanları ve grup risklerinin yönetiminde uzmanlaşmış personel gibi) kullanılması çok önemli olacaktır.
- Gözden geçirme süreçleri oluşturulurken önem verilmesi gereken bir husus, denetim ekibinin muhtelif bankaları çeşitli yönlerden inceleyebilmelerinin sağlanmasıdır. Bu geniş perspektif, ekip üyelerinin bankalar arasındaki uygulamaları değerlendirmesine ve bu perspektifi kullanarak her bir bankanın asgari gerekleri karşılayabilme kapasitesini tespit edebilmesine olanak sağlayacaktır.
- Denetim otoriteleri bu gözden geçirme süreci esnasında ve sonrasında bankalara geri bilgilendirme sağlayacak bir süreç geliştirmelidir. Gözden geçirme çalışmalarının başlıca amacının uygulama zorluklarını belirlemek olduğu göz önüne alındığında, denetim otoriteleri, bu aşamada uygulamaya ilişkin her bir soru için hazır bir cevap olmadığı konusunda açık ve net olmalıdırlar.

Diğer Girişimler

Denetim otoriteleri, ulusal bankacılık sistemindeki mevcut uygulamaların kapsamını belirlemek için ek yöntemler saptamalı ve uygulamalarla ilgili hususlarda sektörle diyalogunu geliştirmelidir. Bu sürecin, hem sağlıklı uygulamaların yaygınlaşmasının teşvik edilmesi hem de denetim otoritelerine değerli bilgiler sağlanması açısından önemli yararları olabilecektir.

Denetim otoriteleri, konuşmalar, konferanslar, ikili görüşmeler ve basın bültenleri gibi çok çeşitli iletişim yaklaşımlarını değerlendirmek isteyebilirler. İletişim stratejisi, Basel-II'yi uygulama planlarına göre şekillendirilmeli ve denetim otoriteleri denetimsel beklentilerini zamanında açıklamalıdırlar.

D. Bankaların Basel-II'ye Hazırlanması

Risk yönetim sistemleri oluşturmak ve geliştirmek banka yönetiminin sorumluluğunda olmakla beraber denetim otoriteleri çeşitli yollarla bankaların Basel-II'deki daha gelişmiş yaklaşımları kullanmalarını teşvik etmelidir. Bu yöndeki çabalar, Basel-II uygulanmasında ortaya çıkan zorluklara ilişkin bankalar ile denetim otoriteleri arasında sürdürülecek diyalog yoluyla desteklenmelidir. Bu çabalar, rutin risk odaklı denetim programlarının parçasını oluşturan tedbirler de içerebilecektir.

Aşağıdaki bölümler, özellikle kredi riskinde içsel derecelendirme sistemlerinin kullanımı açısından banka uygulamalarındaki gelişmelerin özendirilmesinde denetimsel çabaların özellikle yararlı olabileceği iki alana ilişkindir.

Veri toplama

Gelişmiş yaklaşımları kullanan bankaların, risklerini yönlendiren başlıca faktörleri ölçebilme gücüne sahip olmaları gerekecektir. Basel-II standartları, bankalara kendi riskleriyle olan ilgisini gösterebildiği sürece farklı kaynaklardan edinilmiş dışsal verileri kullanabilme esnekliği sağlamaktadır. Yüksek kalitedeki verilerin kaynağına bakılmaksızın kullanılabilmesi, etkin bir içsel risk değerlendirme sistemi için kritik öneme sahiptir. Daha geniş bir risk yönetim perspektifinden bakıldığında, böyle bir dataya erişim bankalara risk değerlendirme sistemlerini tutarlı ve anlamlı biçimde değerlendirebilme olanağı sağlayacaktır.

Bankalar, uygun veri toplamak ve değişen raporlama gereksinimlerini karşılamak amacıyla iç sistemlerini önemli ölçüde değiştirme gereksinimi duyabileceklerdir. Bu değişiklikler, sistemlerin entegre edilmesini, değiştirilmesini ve yeni yazılımlar alınmasını gerektirebilecektir. Bankalar zorunlu sistem değişikliklerini gözden geçirmeli ve bu değişiklikleri gerçekleştirmek için gerçekçi bir takvim belirlemelidirler.¹⁰

Denetim otoriteleri, bankaları veri gereksinimleri hakkında ciddi biçimde düşünme ve bu veriye dayanarak yapacakları risk hesaplamalarında ihtiyaç duyacakları teknikleri bütünüyle kavrama konusunda teşvik etmeye devam etmelidir. Bunun pratik anlamı; bankalardan, veri toplama, saklama ve zamanla etkin biçimde kayıp istatistikleri hesaplama olanağı verecek bir bilgi-işlem süreci anlamında veri-depolarına sahip olmalarının veya bu yönde etkin bir çalışma içinde bulduklarının beklendiğidir.

Verilerin ulaşılabilirliği, portföyler, bankalar, ülkeler ve risk çeşitleri bakımından farklılık göstermektedir. Denetim otoriteleri, banka içi deneyimleri içeren veri havuzlarının tutarlılığını değerlendirmek ve kredilerle ilgili bilgileri paylaşmak için oluşturulan özel girişimleri teşvik etmek de isteyebilecektir. Verilerin paylaşımı, özellikle ülkedeki bankalar kısa bir veri tarihçesine sahip olduğu zaman faydalı olmaktadır. Böyle durumlarda, denetim otoriteleri ve bankalar gizliliğe ilişkin

¹⁰ Bu değişiklikler, basit yaklaşımlar kullanan bankalar için de önemli olabilecektir. Örneğin, kredi riski hesabında standart yöntemi uygulayan bankalar, tahsili gecikmiş alacaklara ilişkin bilgiyi nasıl yönetmeyi düşündüklerini ve daha az risk ağırlığı uygulanıp uygulanmayacağına tespitinde, sistemlerin karşılıkları ve teminatları nasıl dikkate alacağını denetçilere göstermek zorundadırlar. Benzer şekilde bankalar, bilgi sistemlerinin, kredi riski azaltımının tanınması önerilerinin uygulamaya geçirilmesine yönelik bilgileri nasıl elde edeceklerini denetim otoritelerine göstermelidirler. Örneğin; irdeleme kapsamlı yaklaşımlarla ilgili olarak, kesintilerde (haircuts) ve riske maruz değer modeli yaklaşımlarında (VaR modelleme yaklaşımları) bankanın kendi ölçümlerini kullanma kabiliyeti konusundaki önerileri de kapsamalıdır.

hususlara da değinmek zorunda kalabileceklerdir. Bankalar ve denetim otoriteleri, veri toplanmasını kolaylaştırmak için iş birlikçi denetimsel çabalardan da faydalanabileceklerdir. Örneğın, Komite'nin *Operasyonel Risk Kayıplarının Sayısallaştırılması Araştırması*, veri toplama alanındaki çabaları açısından bankalara yararlı bir çerçeve sağlamaktadır.

Risk Farklılaştırımının Özendirilmesi

Denetim otoriteleri içsel derecelendirme sistemlerine giden süreç için bir başlangıç noktası oluşturması için, uygun olduğu ölçüde mevcut denetim araçlarına başvurabilirler (örneğin kredi sınıflandırma sistemleri gibi). Özellikle; (a) sadece standart altı veya problemlı krediler değil aynı zamanda sağlıklı kredilerin sınıflandırılmasına da olanak tanınması, (b) kredi kullanan ve kredi şartları açısından ve (c) farklı risk özelliklerine sahip kredi çeşitleri açısından farklılaştırmaya (örneğin toptan ve perakende krediler gibi) imkan vermesi durumunda, kredi sınıflandırma sistemi, bu açıdan son derece yararlı olabilecektir.

E. Denetim ve İnceleme Rehber Taslaklarının Hazırlanması

Yukarıda tartışılan çabalardan elde edilen bilgilere dayalı olarak, denetim otoriteleri banka ve denetçiler için ek rehberler hazırlamaladırlar. Bankalar için hazırlanan rehber, ilke-bazlı standartlarca yönlendirilen gelişmiş yöntemler için gerekli niteliklerin, ulusal piyasa ve ulusal deneyim bağlamında ne şekilde yorumlanacağına ilişkin olabilir. Denetim otoritesi personeli için hazırlanan rehber ise denetçilerin söz konusu standartlara uyum hususunu nasıl değerlendirebileceklerine ilişkin daha fazla bilgi sağlayabilecektir. Bu tür bir rehberlik, denetim sürecinin şeffaflaşmasına ve Basel-II yaklaşmalarının tutarlı bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunacaktır.

F. Onay Süreci

Denetim otoriteleri, bir sonraki yaklaşıma geçişlerinin kabulüne ilişkin süreci bankalarla iştişare etmelidirler. Bu sürecin bir parçası olarak, bankalar iç sistemlerinin ayrıntılı öz değerlendirmesini yapmalı ve seçilen yaklaşımların gereklerini yerine getirebilecek şekilde söz konusu sistemlerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesine yönelik planlar geliştirmelidirler. Böyle bir plan, en azından; temel eksikliklerin değerlendirilmesi, bunların giderilmesine yönelik tedbirler, belirli tedbirlerin alınmasından sorumlu olacak personel, kaynak gereksinimleri ve uyuma yönelik takvim gibi hususları kapsamalıdır.

Denetim otoriteleri, bankaların ne zaman Basel-I ve Basel-II'ye göre paralel sermaye gereksinimi hesaplamaları yapmaya başlamaları gerekeceği hususundaki beklentilerini de bankalarla iştişare etmelidirler. Böyle bir uygulama, bankaların ve denetim otoritelerinin hesaplanacak sermaye yükümlülüklerine güven duymasına ve uygulamaya ilişkin ortaya çıkacak hususların belirlenebilmesine olanak sağlayacaktır. Denetim otoriteleri, bu tür paralel uygulamaların sonuçlarını analiz edebilecek bir mekanizma geliştirmeli, sonuçlarla ilgili olarak bankalara geri bildirim sağlamalı ve kendi uygulama planlarının oluşturulmasında bu bilgileri kullanmalıdırlar.

G. Denetim Otoriteleri Arasında Bilgi Paylaşımı

Denetim otoriteleri arasındaki diyalog, uyuma ilişkin zorluklar ve olası çözüm yollarına ilişkin bilgi alışverişi ve içsel risk yönetim süreçlerinin nasıl değerlendirileceğine ilişkin pratik çözümlerin paylaşılması açısından çok önemlidir. Bu tür bir diyalog, farklı ülkelerdeki değerlendirmelerin daha tutarlı olmasını sağlayacak ve Basel-II uygulamalarının karşılaştırılabilmesine imkan verecektir. Basel Komitesi, Core Principle Liaison Group'ta temsil edilen ancak G-10 üyesi olmayan ülke denetim otoriteleri ile Komite üyesi ülke denetim otoriteleri arasında görüş alışverişinde bulunulabilmesi için bir süreç başlatmıştır. Komite benzer girişimler aracılığıyla gerçekleştirilecek diyalogları da, ana ülke ve ev sahibi ülke (home/host) denetim otoritelerinin uygulama esnasında birbirlerinin oynayacağı rollerine ilişkin beklentilerini istişare etmek üzere girişecekleri ikili temaslarda olduğu gibi teşvik etmektedir.

Böyle bir karşılıklı bilgi paylaşımı, bankaların sınır ötesi denetimi için önem arz edecektir. Basel Komitesi, ana ülke ve ev sahibi ülke denetim otoriteleri arasındaki iletişimin ve bilgi alışverişinin nasıl olabileceğini ana hatlarıyla açıklayan üst düzey prensipleri açıklamıştır¹¹. Yabancı banka iştiraklerinin denetiminin koordinasyonunda her iki ülkenin de bakış açılarının dikkate alınması önemli olacaktır. Uygulamada, işbirliği ihtiyacı büyük ölçüde her bir bankanın uygulama programına bağlı olacaktır. Denetim otoriteleri arasında yapılan Mutabakat Zabıtları –İkili Anlaşmalar- (MoU) bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak yollardan biri olabilecektir.

¹¹ Bk. Yeni Uzlaşının Sınır Ötesi Uygulanmasına İlişkin Üst Düzey Prensipler (Ağustos, 2003), Basel Komitesi.

Bölüm 4: İkinci Yapısal Blokun Uygulanmasına İlişkin Hususlar

A. Prensip 1

Genel Görünüm

İkinci Yapısal Blokun ilk prensibi, bankaların, sermaye yeterliliğini kendi risk profilleri ile bağlantılı olarak değerlendirmeye yönelik bir sürece ve sermaye düzeyinin ikame ettirilmesine ilişkin bir stratejiye sahip olmalarını gerektirmektedir. Bankalar, maruz kalmış oldukları tüm önemli riskleri sistematik ve objektif bir biçimde tanımlamaya, ölçmeye, raporlamaya ve bu riskler karşılığında sermaye bulundurmaya imkan verecek ayrıntılı bir sisteme sahip olmalıdır. Birinci Yapısal Blok altında bütünüyle yer almayan veya açık biçimde belirtilmeyen; kredi yoğunlaşması, yapısal faiz oranı riski, likidite riski, iş riski, strateji riski ve itibar riski gibi riskler İkinci Yapısal Blok kapsamında ele alınmalıdır. Banka harici faktörlerin de (ekonomik dalgalanmalar gibi) İkinci Yapısal Blok sürecinde yer alması gerekmektedir.

Böyle bir sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin, özellikle hali hazırda risklerini her bir risk bazında münferiden yöneten ve bunlara ilişkin sermaye yeterliliğini bir bütün halinde değerlendirmeye imkan verecek yöntemlerden yoksun olan bankalar için bazı zorluklar yaratması muhtemeldir. Bu itibarla, Basel-II'nin uygulanmasına hazırlık sürecinde karşılaşılabilecek sorunlara ilişkin olarak denetim otoriteleri ile bankaların diyalog içerisinde olmaları özellikle önemli olacaktır. Bu tarz bir karşılıklı etkileşim, bankalara sermaye yeterliliğine ilişkin içsel süreçlerinin zorluk derecelerini ayarlama hususunda yardımcı olacaktır.

Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Süreci

Komite, sermaye yeterliliğini değerlendirmek için kullanılan metodolojinin niteliğinin; bankanın ölçeğine, işlemlerinin karmaşıklığına ve faaliyet stratejisine bağlı olacağını bilincindedir. Gelişmiş yöntemler kullanan büyük bankalar, ekonomik sermaye modellerine geçiş yapabilecektir. Karmaşık faaliyetlerde bulunmayan daha küçük bankalar, sermaye planlaması için, gelişmiş ve karmaşık içsel risk değerlendirme yöntemleri yerine kanaate-dayalı (judgment oriented) değerlendirme modelleri tercih edebileceklerdir. Bu bankalar, içsel sermaye hedeflerinin risk profilleri ile tutarlı biçimde ve sağlam temellere dayanarak belirlenmiş olduğunu göstermek durumundadır. Örneğin, karmaşık yapıda olmayan bankalar¹²:

- Sermaye düzeylerinin grup bazında analizini yapabilirler,
- Kredilerdeki genişleme beklentileri, gelecekteki kaynaklar ve fonların kullanımı ve temettü politikası gibi faktörleri dikkate alan bir “sermaye düzeyinin sürdürülmesi” stratejisi geliştirebilirler,
- Risklerin tanımlanmasına yönelik içsel süreçlerini değerlendirebilirler,
- Kontrol ortamı gibi kalitatif risk faktörlerini gözden geçirebilirler,
- Ek sermaye kaynakları için acil durum planları yapılması da dahil olmak üzere beklenmedik olaylara yönelik yaklaşımları değerlendirebilirler,

¹² Bu yöntemler, daha karmaşık yapıda portföy ve faaliyet yapısına sahip kuruluşlar için de yararlı olabilecektir.

- Bankanın faaliyet gösterdiği ortama ve konjoktüre münhasır olmak üzere stres testleri uygulayabilirler (örneğin ekonomideki ya da sektördeki yavaşlama ve daralma etkisi, piyasa riski olayları veya likidite sıkışıklıkları).

Bir bankanın sermaye yeterliliği değerlendirme süreci aynı zamanda Komite tarafından aşağıda belirtilen standartlara dayalı kurumsal yönetişimi de teşvik etmelidir:

- Yönetim kurulu ve üst düzey yönetim, bankanın karşı karşıya olduğu riskleri, bu risklerin ölçüm tekniklerini iyi anlamalı ve bankanın bütünleşik risk felsefesi, risk tolerans düzeyi ve risk politikasını gözden geçirip onaylamalıdır.
- Bankanın risk profili ve sermaye ihtiyacı, periyodik olarak yönetim kurulu ve üst düzey yönetime raporlanmalı ve sürecin doğru işlediğine ilişkin sağlam bir iç kontrol sistemi mevcut olmalıdır.
- Risk yönetimi ve sermaye politikasına ilişkin çerçeve, yönetim kurulu tarafından onaylanmalı ve üst düzey yönetim tarafından izlenmelidir.
- Banka bünyesinde, sermaye yeterliliği hususlarında yönlendirme ve rehberlik görevini ifa edecek, gerekli deneyimi haiz üst düzey yönetimden bir kişi tarafından başkanlık edilen **“Sermaye Yönetimi Politika Komitesi”** gibi yapılanmalara gidilmelidir.

B. Prensip 2

Denetim otoriteleri, bankanın içsel sermaye yeterliliği değerlendirmelerini, sermayelendirme stratejilerini ve bankaların yasal sermaye rasyolarına uyumunun izlenmesi ve bu rasyolara uyumun sağlanmasına ilişkin kapasitelerini gözden geçirmeli ve değerlendirmelidir. Denetim otoritelerinin, değerlendirme sonuçlarından tatmin olmamaları durumunda, uygun denetimsel tedbirleri almaları gerekmektedir. Değerlendirme, her bir bankanın özelliğini, büyüklüğünü ve karmaşıklığını dikkate almalıdır. Denetim otoriteleri, özellikle:

- Bankanın analizinin, tüm önemli riskleri kapsamasını sağlamalıdır. Bankanın risk yönetim ve kontrol sistemlerinin yeterliliğinin, yönetim kurulunun sermaye yeterliliği değerlendirme programına ilişkin farkındalığının ve sermaye yeterliliği değerlendirmelerinin karar alma sürecinde ne derece kullanıldığının değerlendirilmesine yönelik bir süreç bulunmalıdır (örneğin –use test).
- Denetim otoritesi, banka tarafından tespit edilen hedef sermaye düzeylerinin ve sermaye bileşiminin yeterince kapsamlı ve mevcut faaliyet ortamı ile uyumlu olup olmadığını; sermaye düzeyinin üst düzey yönetim tarafından düzgün bir biçimde izlenip izlenmediğini, gözden geçirilip geçirilmediğini ve sermaye düzeyi ve sermaye bileşiminin banka faaliyetlerinin niteliği ve ölçüğü ile uyumlu olup olmadığını belirlemelidir. Denetim otoriteleri,

bankanın sermaye düzeyini tespit ederken beklenmedik olayları ne derece dikkate aldığını da ayrıca göz önünde bulundurmalıdır.

Denetim otoriteleri, bunu gerçekleştirmek için bankanın bulundurduğu sermaye ile

- Birinci Yapısal Bloka göre bulundurması gereken,
- Bankanın kendi değerlendirmesine göre bulundurması gereken,
- (Aşağıda tartışılan 3 üncü ve 4 üncü prensiplerde yer alan denetim yaklaşımı dikkate alınarak) denetçiler tarafından gerçekleştirilen değerlendirmeye göre bulundurulması gereken sermaye tutarlarını karşılayacaktır.

Bankanın sermaye yeterliliği değerlendirme süreci, periyodik olarak gözden geçirilmelidir. En büyük bankalar için söz konusu gözden geçirme tipik olarak yıllık bazda yapılabilecektir. Ancak, gözden geçirmenin kapsamı ve derinliği yıldan yıla farklılık gösterebilecektir.

Denetsel Tedbirler

Denetim otoriteleri, bankanın sermaye değerlendirme sisteminin tatmin edici bulunmaması durumunda ne tür yaklaşımlarda bulunacaklarını belirlemelidirler. Yaklaşımların hiyerarşik sıralaması, tespit edilen zayıflıkların önemiyet derecesini ifade etme özelliğine sahip olmalıdır. Bu yaklaşımlar, bankadan risk yönetim ve iç kontrol sisteminin güçlendirilmesinin istenmesi, bir sermaye yenileme programının uygulanmasının istenmesi, banka faaliyetlerinin ve temettü dağıtımının sınırlandırılması ve ek sermaye konulmasının istenmesi gibi tedbirleri kapsamaktadır. Denetim otoritelerine tüm bu seçenekleri yasal olarak kullanabilme olanağı sağlanmalıdır.

Denetsel Beklentilerin Bankalarla Görüşülmesi

Sermayenin değerlendirilmesine yönelik denetim süreçleri, bankalar için açık ve şeffaf olmalı ve süregelmekte olan denetim programının bir parçası olarak biçimlendirilmelidir. Denetim otoriteleri, sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinde dikkate alınacak faktörlerle ilgili beklentilerini de bankalara aktarmalıdır (örneğin bankanın konjonktürel değişimlere karşı ek sermaye bulundurmasının istenip istenmeyeceği veya standart metod uygulayan bankaların sermaye yeterliliği için belirli standart stres testleri uygulaması gerekip gerekmeyeceği gibi). Denetim otoriteleri, bu tür beklentilerini yürürlüğe koyabilecek yasal güce sahip olmalıdırlar.

C. Prensip 3

İkinci Yapısal Blokun 3 üncü prensibi uyarınca, denetim otoriteleri, bankalardan asgari sermaye yeterliliği rasyosunun üzerinde sermaye bulundurmalarını isteyebilmelidirler. Denetim otoriteleri, banka faaliyetlerine ilişkin riskleri, bankanın faaliyette bulunduğu yeri, risk yönetimi uygulamalarının genelini kalitesini ve Birinci Yapısal Blok tarafından yeterli bir biçimde kapsamayan diğer risklerin ne derece dikkate alındığını göz önünde bulundurmak durumundadır.

Denetim otoriteleri, söz konusu prensibin uygulanması ile ilgili olarak pek çok seçeneğe sahiptir –tek bir “doğru” yöntem diye bir şey yoktur. Denetim otoriteleri seçmiş oldukları yaklaşım ve bu seçimin sebeplerini bankalarla müzakere etmenin yollarını aramalıdır.

Denetim otoriteleri örneğin,

- Bir denetim alanı içerisindeki tüm bankalar için %8’in üzerinde tek bir rasyo isteyebilirler,
- Gittikçe ağırlaşan düzenleyici tedbirler uygulanmasına imkan veren sektörel bazlı tetik oranlar¹³ belirleyebilirler.
- Bankanın risk profilini ve risk yönetiminin kalitesini dikkate alarak, banka bazlı hedef oranlar belirleyebilirler.
- Bankanın hedef rasyo (ki Birinci Yapısal Blok ile belirlenen asgari oranın üzerinde olmalıdır) belirleme sürecinin kabul edilebilirliğini değerlendirebilirler.

D. Prensip 4

Prensip 4’e göre, denetim otoriteleri, bankanın sermaye yeterliliği; risklerini karşılayabilecek asgari düzeyin altına düşmeden önceki bir aşamada müdahale edebilmeli ve sermaye düzeyinin devam ettirilememesi veya yenilenmemesi durumunda da gerekli acil düzeltici tedbirlerin alınmasını isteyebilmelidir. Genel olarak denetim otoritelerinin bankacılık sisteminin güvenilirliği ve sağlamlığını temin etmeye yönelik yetkileri, Prensip 4’ün uygulanmasına olanak verecektir. Bazı ülkelerde denetim otoriteleri erken müdahale hususunda ayrıca yasal olarak, son derece açık bir biçimde yetkilendirilmişlerdir (örneğin “Prompt Corrective Action=Acil Düzeltici Eylem” rejimleri). Bu tür bir yetkilendirme, denetim otoritelerinin zamanından önce yapılmış bir müdahale için sorumlu tutulmalarını engellemeli ve muayyen durumlarda gerekli olacak esnekliği de sağlamalıdır.

Her denetim otoritesi, bankanın sermaye düzeyinde asgari seviye yönünde değişimler durumunda takip edilecek adımları açıkça belirlemelidir. Örneğin ilk aşamada denetim otoritesi, bir sermaye yenileme programı ve bunun için bir takvim istemelidir. Bu aşamada bankanın yakından izlenmesi gündeme gelmesi en muhtemel tedbir olacaktır. Denetim otoritesi, sermayedeki düşüşün düzeltici bir tedbir alınmasını gerektirebilecek bir sorundan (örneğin yetersiz yönetim) kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamaya çalışmalıdır. Eğer sermaye muhafaza ettirilmemiş ve sermayesi yeniden yapılandırılmamış ise denetim otoritesi bankadan düzeltici tedbirler alınmasını isteyebilecektir. Bunlar, Komite tarafından Mart 2002 de yayımlanan “Sorunlu Bankalara İlişkin Denetim Rehberi-Supervisory Guidance on Dealing With Weak Banks” dokümanında daha detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

¹³Çevirenin notu: Tetik oranların, kendilerine bir takım sonuçlar bağlanan kritik oranlar-eşik değerler olarak ifade edilmesi mümkündür, sermaye yeterliliği rasyosunun belli bir düzeyin altına düşmesi durumunda yönetim kurulu üyelerinin değiştirilmesini ön gören bir düzenleme konumuz açısından anlamlı bir örnek olabilecektir.

Bölüm 5: Üçüncü Yapısal Blokun Uygulanmasına İlişkin Adımlar

Basel-II'nin Üçüncü Yapısal Bloku ile bankalara, sermaye yeterliliğinin piyasa katılımcıları tarafından değerlendirilmesine imkan verecek şekilde açıklama yapma yükümlülüğü getirmek suretiyle piyasa disiplininin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bankaların, sermaye yeterliliğine ilişkin kurallar ile eş anlı olarak Üçüncü Yapısal Bloka uymaları beklenmektedir.

A. Gerekli Bilgilerin Mevcudiyeti

Denetim otoriteleri, ek açıklama yükümlülükleri ve bunlardan nasıl etkileneceklerine ilişkin olarak bankalar ile diyalog içerisinde bulunmalıdırlar. Bazı durumlarda, istenen bilgiler bankanın risk yönetim sistemi içerisinde sermaye yeterliliği hesaplaması için bir girdi olarak kullanılmış ya da istenen bilgi halihazırda diğer muhasebe ve yasal yükümlülükler çerçevesinde açıklanmış olabilecektir.

Bankalar, muhasebe ya da diğer raporlama yükümlükleri uyarınca açıklanması zorunlu tutulmayan bilgileri, kamu erişimine açık internet siteleri veya denetim otoriteleriyle birlikte hazırlanan halka açık raporlar gibi bir dizi araç aracılığıyla açıklayabileceklerdir. Bankalar, mümkün olduğu ölçüde, birbiriyle ilgili tüm bilgileri tek bir yerde açıklama ya da alternatif olarak bilginin nerede bulunabileceğini gösterme yönünde teşvik edilmektedir. Bankalar, gerekli bilgileri sağlamak için raporlama ve bilgi sistemlerinde gerçekleştirilmesi gerekli değişiklikleri de tespit etmelidirler.

Bankalar, yönetim kurulları tarafından onaylanmış resmi bir kamuya açıklama politikasına sahip olmalı, açıklama sürecinin iç kontrolünü sağlamalı, açıklamaların geçerliliği ve açıklanma sıklığı açısından bu politikanın uygunluğunu değerlendirmeye imkan verecek bir sürece sahip olmalıdırlar. Açıklamaların geçerliliğinin onaylanmasında bağımsız denetçilerin sahip olacağı rol daha erken bir aşamada değerlendirmeye alınmalıdır.

B. Üçüncü Yapısal Blok Gereklilerine Uygunluğun Sağlanması

Her denetim otoritesi Üçüncü Yapısal Blokun uygulanmasına ilişkin olarak denetim bölgesindeki yasal alt yapıya uygun biçimde şekillendirilmiş bir uygulama planı geliştirmelidir. Bu plan, bankacılık sisteminin büyüklüğü; bankaların gelişmişlik düzeyi; muhasebe standartları ve borsalara kotasyon şartlarının gelişmişlik düzeyi, denetim fonksiyonun gücü ve kapasitesi ile bankaların uygulamayı planladıkları Basel-II seçeneklerini dikkate almalıdır. Söz konusu plan Üçüncü Yapısal Blok gerekliliklerinin belirlenmesine, temel eksikliklerin ve çözümlenmesi gerekli hususların ortaya konulmasına, önemli gerekliliklerin yazılı hale getirilmesine ve aşamalı bir yol haritası geliştirilerek yükümlülüklerin bankalar ve kamuoyu ile istişare edilmesine yönelik olmalıdır.

Denetim otoriteleri, Üçüncü Yapısal Blok çerçevesinde isteyecekleri bilgilendirme yükümlülüklerinin yerine getirilmesini sağlayacak güçleri olup olmadığını değerlendirmek zorundadırlar. Bazı denetim otoriteleri için Üçüncü Yapısal Blok

gereklerinin yerine getirilmesi, genel olarak sistemin güvenilirlik ve sağlamlığının sağlanması görevi kapsamında mümkün olmakla birlikte, bazı denetim otoriteleri ek kanun ve düzenlemelere ihtiyaç duyabileceklerdir. Denetim otoriteleri aynı zamanda, Üçüncü Yapısal Blok'un uygulanmasına ilişkin olarak kendi örgütsel yetenek ve uzmanlıklarını geliştirmek durumundadırlar. Bunlar, açıklanan bilgilerin analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve bir denetim aracı olarak etkin bir biçimde kullanılabilmesini de içerecektir. Bu çabalar yeni insan kaynakları ve teknoloji yatırımlarını gerekli kılacaktır.

Denetim otoritelerinin bankaları açıklama yükümlülüklerine uymaya zorlayacak bir süreç geliştirmeleri de gerekebilecektir.

Söz konusu süreç;

- Açıklanan bilgilerin değerlendirilmesi ve banka yönetimini değerlendirmek amacıyla kullanılması,
- Bilgilendirme yükümlülüklerine uyumun gözetiminin daha kolay hale getirilmesi için söz konusu bilgilerin edinilmesinde denetsel raporlara dayanılması,
- Çeşitli kamusal bilgilendirme girişimlerine bankacılık endüstrisi arasında ne düzeyde uyum sağlanmış olduğunu ortaya koyma amacıyla yapılmış BCPS gibi araştırmaları¹⁴ yayımlamak suretiyle piyasanın bankalarının uyum derecesini izlemesinin teşvik edilmesi,
- Resmi yetkililer tarafından kamuya yapılacak açıklamaların önemini vurgulanması,
- Açıklama yükümlülüklerine uyumun sağlanması amacıyla standart denetim araçları (acil düzeltici eylem de dahil olmak üzere) kullanılması ve
- Piyasa katılımcılarının açıklanan bilgileri anlayabilmeleri ve bunlar olmadığı durumda nasıl tepki verecekleri hususunda bilgilendirilmesi

gibi hususları kapsamalıdır.

¹⁴ Basel Komitesi, "Public Disclosures By Banks: Results of the 2001 Disclosure Survey".

Bölüm 6: Yasal ve Düzenleyici Çerçevenin Gözden Geçirilmesi ve Uyumlaştırılması

A. Giriş

Basel-II'nin uygulanabilmesi için, muhtemelen, Uzlaşının hangi kapsamda (seçenekler ve banka sayısı) uygulanacağına, mevcut sistemlerdeki eksikliklere ve yasal alandaki gelenek ve genel kabul görmüş uygulamalara bağlı olacak bir dizi yasal değişiklik yapılması gerekebilecektir. Bu değişikliklerin uygulamaya geçirilmesi için gerekli olacak geçiş süreci de oldukça uzun olabileceği için denetim otoriteleri mümkün olduğunca süratli biçimde bu değişiklikler üzerinde çalışmaya teşvik edilmektedirler. Denetim otoriteleri özellikle, (a) ihtiyaç duyulan değişikliklerin kapsamını, (b) izlenmesi gerekli süreçleri (örneğin düzenlemelerin parlamentodan geçmesi veya üzerinde tartışılma yapılması aşamaları gibi) ve (c) düzenlemelerin uygulamaya başlanması için geçiş süresinin ne olacağı hususlarını değerlendirmek zorundadırlar.

Bu kısım, her bir yapısal bloğun uygulanmasına ilişkin olarak ortaya çıkması olası yasal hususları ortaya koymaktadır. Zamanla, banka uygulamaları doğal olarak ilerleme kaydedecektir. Bu nedenle, söz konusu düzenlemelerin ilerideki denetim çerçevesinde gelecekte düzeltmeler ve ayarlamalar yapılmasına imkan verecek bir esneklikte inşa edilmesi gerekmektedir.

B. Denetimsel Yapı

Cevaplanması gereken temel soru; banka denetim otoritesinin gücünün kapsamı ve sağlamlılığı ve denetim otoritesinin bankalardan Basel-II'yi uygulanmasını isteme yetkisine sahip olup olmadığıdır. Bazı durumlarda görece kolay olabilecek olmasına rağmen, yeni düzenlemeler kabul edilmeden önce bunların istişare edilmesi ve test edilmesi gerekli olabilecektir. Denetim otoritelerinin yasal yetkileri çoğunlukla bankacılığa ilişkin yasalarla düzenlenmiş olduğu için, bu yetkinin genişlemesi veya değiştirilmesi bir parlamento kararını gerektirebilecektir.

C. Birinci Yapısal Blok

Birinci Yapısal Bloka ilişkin temel sorular aşağıdaki hususları içermektedir:

- Yasal çerçeve kredi riski azaltım tekniklerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için yeterli midir (örneğin; kredilerin menkul kıymetleştirilebilmesi, tescili ve paraya çevrilebilmesi için gerekli standartlar nelerdir) ?
- Denetim otoriteleri tarafından iç veri depolama ve risk yönetim sistemlerinin işleyişine ilişkin ayrıntılı bilgi alınmasını sağlayacak kurallar yeterince kapsamlı mıdır ve bu hususlarda ek inceleme yapılması halihazırda olanaklı kılınmış mıdır?
- Denetim otoritelerinin bankaların derecelendirme sistemlerine ilişkin periyodik olarak denetim yapma yetkisi var mıdır?

- Bankalar, operasyonel risklerin ana kategorilerine (dolandırıcılık, bilgi işlem sistemlerindeki hatadan kaynaklanan sorumluluk ve benzer riskler gibi) karşı hangi yasal korunma olanaklarına sahiplerdir?

D. İkinci Yapısal Blok

- Denetim otoritesi, İkinci Yapısal Blokun dört prensibinin uygulanmasını sağlamak için yeterli yasal yetkiye sahip midir?
- Denetim otoritesi, münferit bir bankadan asgari orandan daha yüksek sermaye yeterliliği isteyebilmek için yeterli yetkiye sahip midir?
- Denetim otoritesi, kurallara uyumun temini için yeterli müdahale gücüne sahip midir?
- Denetimsel yetkiler, hesap verilebilirliği sağlanacak biçimde kullanılmakta mıdır?
- Yasal ve düzenleyici çerçeve, denetim otoritelerince bilgilerin sınırlar ötesinde etkin paylaşımı, iş birliği ve eşgüdümüne katkıda bulunmakta mıdır?

E. Üçüncü Yapısal Blok

- Denetimin gizliliğine ilişkin kamu hukuku kuralları ile banka sırlarına ilişkin özel hukuk kuralları, kamusal açıklamaların Üçüncü Yapısal Blok kapsamında öngörüldüğü şekilde yapılmasına izin vermekte midir?
- Yasal çerçeve ve denetim sistemi, açıklanan bilgilerin doğruluğunun teyit edilebilmesi açısından yeterince sağlam ve kapsamlı mıdır? Örneğin; denetim otoritesi, olağan denetimler dışında bir takım doğrulama (verification) teknikleri tanzim edebilecek midir?

Bölüm 7: Kaynak ve Eğitim İhtiyaçlarının Değerlendirilmesi

Basel-II'nin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için temel koşul, yeterli düzeyde eğitim görmüş personelin mevcudiyetidir. Denetim otoriteleri, ülkelerinde benimsenecek yaklaşımları uygulayacak denetim elemanları için kaynak geliştirme stratejisi belirlemelidirler. Denetim otoriteleri, personel dışı kaynak ihtiyaçlarını da (denetim otoritesi veya merkez bankası bünyesindeki raporlama ve bilgi işlem sistemlerinin güncellenmesi gibi) belirlemelidirler.

A. İç Kaynakların Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Bankacılık sektöründe süregelen yenilikler birçok denetim otoritesinin banka tipleri, riskler ve ürünler bazında özelleştirilmiş denetim uygulamalarına ihtiyaç duymasına sebep olabilecektir.

Gelişmiş modellerin geçerliliğinin onaylanması ve gözetiminden sorumlu olacak kadrolarda, bankanın içsel derecelendirme sistemleri ve modellerini anlayabilecek risk uzmanlarına ve sayısal beceriler konusunda uzmanlaşmış personele ihtiyaç duyulacaktır. Özellikle istatistik, modelleme teknikleri ile değerlendirme, simülasyon ve stres testi alanlarında üst düzey uzmanlık gerekecektir.

Diğer denetim otoriteleri, Basel-II yaklaşımları ile bağlantılı kavramların, metodların ve risklerin anlaşılması, yapacakları analizlerde sayısal verileri kullanma kabiliyetlerinin geliştirilmesi, sermaye değerlendirme ve ölçme sistemlerinin anlaşılması hususları üzerinde yoğunlaşma ihtiyacı duyabileceklerdir.

Eğitim çalışmaları, farklı kadroların farklı ihtiyaçları olacağı dikkate alınarak belirlenecek ve sınıf eğitimleri, bireysel çalışma programları (self-study programs), düzenleyiciler ile uygulamacıları bir araya getiren konferanslar, ekonomistler ve iç politika uzmanları ile ortak çalışmalar yapılması gibi birbirinden farklı bir dizi formda yürütülecektir. Denetim otoritesi kaynak ve eğitim ihtiyacını karşılamak için kendisi dışında veya ortaklığı ile yürütülen çabalardan da yararlanabilecektir. Bu, aşağıda belirtilen hususları içerecektir;

- Basel-II'nin muhtemel etkilerinin neler olabileceğinin ve denetim otoriteleri ile bankalara ilişkin teknik kapasitenin düzenleyiciler, denetleyiciler ve bankalarca istişare edilmesi,
- Mevcut kapasitenin geliştirilmesine yönelik olarak çok taraflı kuruluşlardan destek sağlanması (bu kapsamda, FSI, 2004 yılının ortalarından itibaren web tabanlı kurslar düzenlemekte olup gelecek yıl için planlanan 50 seminer/programının yarısından fazlasının Basel-II konularına ilişkin olması beklenmektedir),
- Finansal sektöre ilişkin düzenleme, denetim ve gelişim alanlarında teknik yardımın finansmanına yönelik olarak FIRST'den (US\$53 milyon fona sahip çoklu katkı programı) destek sağlanması,

- Kalifiye personel istihdam edilebilmesi, niteliğinin zenginleştirilebilmesi ve bu niteliklere sahip elemanların sektör dışına kaymasının önlenmesi amacıyla (a) diğer ülke denetim elemanları ile ortaklaşa çalışılması (b) bankacılık sektörü ile eleman değişimine imkan verecek bir sürecin oluşturulması

gibi yöntemler geliştirilebilecektir.

B. Üçüncü Taraflara Yaptırılabilir İşlemlerin Değerlendirilmesi

Denetim otoriteleri, Basel-II'ye ilişkin bir takım görevlerin yürütülmesinde bağımsız denetçiler, iç denetçiler ve danışmanlar gibi üçüncü taraflardan yararlanmak isteyebilirler. Denetim otoriteleri üçüncü taraflarca yürütülecek çalışmaların kalitesini izlemek zorundadırlar. Üçüncü kişiler tarafından yürütülecek çalışmalara ne derece güvenilebileceğini, her ülke ulusal inisiyatifleri doğrultusunda belirleyecektir. Bu konuda verilecek kararı etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilir;

- Devredilen tarafların/fonksiyonların gelişmişlik düzeyi,
- Böyle bir kaynaktan faydalanmanın; üçüncü tarafların doğruluğu, tarafsızlığı, objektifliği ve bağımsızlığı ile ne şekilde dengelenebileceği,
- Bazı sorumlulukların devredilmesi durumunda denetim otoritesinin yetkilerini ve yetkinliğini devam ettirebilme yeteneği.

Bazı faaliyetlerin bağımsız denetçiler, iç denetçiler ve danışmanların çalışmalarından faydalanmak suretiyle yürütülmesi durumunda göz önünde bulundurulması gereken temel hususlar aşağıda belirtilmektedir.

Dış Denetim

- Uluslararası alandaki en iyi uygulamalara paralel olarak geliştirilmiş, ulusal bir muhasebe ve denetim standardı mevcut olmalıdır. Uyulması gereken asgari kriterler; firmaların mutlaka finansal hizmetler ve bankacılığa ilişkin yeterli kaynaklara sahip bir bölümünün bulunması ve bu bölümün, istenen görevin gerçekleştirilmesi için personeline gerekli eğitimi verebilme ve niteliklerini geliştirme imkanı sağlama kabiliyetine sahip olmasıdır. Gerektiği zaman destek ve yardım sağlayabilecek uluslar arası firmalarla bağlantılı olunması da aranan diğer bir niteliktir.
- Bu çalışmaları yürütecek çeşitli firmaların uygulamaları ve standartları arasında tutarlılığın temini ve sürdürülmesi amacıyla denetim otoriteleri, yetkili kılınacak firma hakkında karara varılmasından önce yapılacak işin kapsamı ve tüm taraflar için yararlı olabilecek bilgilerin paylaşımı hususlarında bağımsız denetçilerle müzakerelerde bulunmalıdır.
- Sonuç ve bulguların ortaya konulacağı ve uygun eylem planlarının tespit edileceği üç taraflı (banka, bağımsız denetçi ve denetim otoritesi) kapanış görüşmeleri düzenlenmesine önem verilmesi gerekecektir.

İç Denetim

Yeni Uzlaşımın uygulamaya geçirilmesiyle birlikte, iç denetimin; veri girişlerinin doğruluğunun onaylanması, kredilendirme faaliyetlerinin gözden geçirilmesi ve banka sermaye değerlendirme prosedürünün ele alınması gibi pek çok sürece giderek daha etkin biçimde dahil edilmesi gerekebilecektir.

İç denetimin etkinliğinin değerlendirilebilmesi amacıyla denetim otoritesi:

- İç denetime ne derece güvenilebileceği,
- İç denetim tarafından hazırlanan ve yönetim kurulu ile denetim komitesine gönderilen raporların kalitesi ve raporlardaki bulguların yönetim kurulu ve üst yönetim tarafından nasıl kullanıldığı,
- İç denetimde klasik teftişe dayalı metotlardan çok risk odaklı teftiş metodolojisinin kullanılıp kullanılmadığı,
- İç denetim fonksiyonunun bağımsızlığı,

gibi hususları göz önünde bulundurmalıdır.

Danışmanlar

Danışmanlar, Basel-II ile ilgili bazı konularda özel uzmanlık sağlayabileceklerdir. Bunlar farklı ülkeler açısından olduğu gibi farklı bankalar açısından da “en iyi uygulamaların” geliştirilmesi/ yaygınlaştırılmasında önemli rol oynayabileceklerdir.

Danışmanlardan faydalanılması durumunda denetim otoritesi tarafından göz önünde bulundurulması gereken hususlar aşağıda belirtilmiştir:

- Danışmanların bağımsızlığı ve ek gereksinimler ile denetim görevinin gerektirdiği gizlilik arasında dengeli bir bileşim oluşturulması;
- Denetim otoritesi ve danışmanın, sırasıyla, sistemin istikrarı ve karlılık olmak üzere farklı amaçlara sahip oldukları veri alınca ortaya çıkması muhtemel çıkar çatışmaları;
- Danışman firmanın personel sayısı ve kalitesi, ulusal ve uluslar arası erişimi, uzmanlığının kapsamı, fiyatlandırılması ve geçmişte yaptığı işler (ve başarısı).

EK: ULUSAL İNİSYATİF KULLANILACAK ALANLAR-I. YAPISAL BLOK

Yeni Uzlaşı kapsamında Birinci Yapısal Blok içerisinde ulusal inisiyatif kullanılabilecek alanlar aşağıda (ve izleyen sayfalarda) ana hatlarıyla yer almaktadır.

UYGULAMANIN KAPSAMI

1. **Ulusal inisiyatif** sigorta iştiraklerindeki önemli payların ele alınması durumunda söz konusu olacaktır (bakınız; 30 ila 34 numaralı paragraflar)¹⁵. Alternatifler, iştiraklere ilişkin tutarın sermayeden indirilmesi, *Joint-Forum* tipi toplulaştırma, riskle ağırlıklandırma (standart yaklaşımda %100 ve içsel derecelendirme yapan bankalarda içsel derecelendirme çerçevesinin kullanılması) hususlarını kapsamaktadır.

ASGARİ SERMAYE YETERLİLİĞİNİN HESAPLANMASI

2. 380 ila 383 numaralı paragraflarda açıklandığı üzere, beklenen kayıplar toplamının, kabul edilen karşılıkların toplamından az olması durumunda, bankalar risk ağırlıklı varlıklar toplamının en fazla %0,6'sına kadar olmak üzere aradaki farkı katkı sermayeye dahil edebilirler. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, % 0,6'dan daha düşük bir limit de uygulanabilecektir (43 numaralı paragraf).

3. Basel Bankacılık Denetim Komitesi (Komite), denetim otoritelerinin, 01.01.2009 tarihinden itibaren kredi riskinin hesaplanmasında içsel derecelendirme yaklaşımını (Internal Rating Based-IRB) ve/veya operasyonel risklerin hesaplanmasında Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımını (Advanced Measurement Approach-AMA) benimseyen bankaları, ihtiyatlı asgari sermaye yükümlülüklerine tabi tutmasının uygun olacağı kanaatindedir. Komite, 46 numaralı paragrafta belirtilen süreler içerisinde bu yaklaşımlara geçişi tamamlayamayan bankalar için denetim otoriteleri tarafından - 46 numaralı paragraftakilere benzer - ihtiyatlı asgari sermaye yükümlülüğü düzenlemelerinin uygulanmasına devam edilmesinin, gelişmiş yaklaşımların banka bazında doğru şekilde uygulanmasını temin için gerekli zamanı sağlaması açısından uygun olacağı görüşündedir. Ancak, Komite 1988 Uzlaşısı'na dayalı olarak belirlenen asgari sermaye seviyelerinin uygulanmasının zaman içinde artan biçimde elverişsiz hale geleceğini belirtmekte ve bu nedenle, denetim otoritelerinin, bu paragrafta ana hatları ortaya konulan ilkelerle uyumlu olarak, her bir banka için asgari sermaye düzeyini, benimsenen asgari seviyelerin yapısına ilişkin detaylı açıklama yapmak koşuluyla, ayrı ayrı belirleyebilme esnekliğine sahip olması **gerektiğine** inanmaktadır. Bu asgari seviyeler, bankanın içsel derecelendirme ve/veya gelişmiş ölçüm yaklaşımlarını benimsemesinden önce uygulamış olduğu yaklaşım dikkate alınarak belirlenebilir.

¹⁵ Paragraflar, aksi belirtilmiş olmadığı sürece "Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması", Basel Bankacılık Denetim Otoritesi (Haziran 2004) başlıklı dokümanda yer alan aynı sayılı paragrafları işaret etmektedir.

Eşleştirme süreci (mapping process)

4. Denetim otoriteleri, Bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları (External Credit Assessment Institutions-ECAIs) tarafından verilen derecelendirme notlarının standart risk ağırlıkları yaklaşımı içerisinde yer alan risk ağırlığı kategorilerinden hangilerine karşılık geldiğinin tespit edilmesinden sorumludur. Eşleştirme süreci, objektif olmalı ve kredi risklerinin yansıtıldığı tablolarla uyumlu sonuçlara ulaşmalıdır. Prosedür, öngörülen tüm risk ağırlıklarını kapsamalıdır (92 numaralı paragraf).

Hazineden alacaklar

5. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, bankaların faaliyette buldukları ülke hazinesinden (veya merkez bankasından) olan ulusal para cinsinden alacakları için - fonlamanın da bu para cinsinden olması kaydıyla- daha düşük risk ağırlıkları kullanılabilir. Herhangi bir ülkenin bu yönde inisiyatif kullanması durumunda, diğer denetim otoriteleri de kendi ülkelerindeki bankalara söz konusu ülke hazinesi ve merkez bankasının ilgili para biriminden olan alacakları için - fonlamanın da bu para cinsinden olması kaydıyla- aynı risk ağırlıklarını kullanma izni verebilirler (54 numaralı paragraf).

6. Ulusal denetim otoriteleri bu uygulamayı, garantinin yerel para cinsinden olması ve pozisyonun aynı para cinsinden kaynaklarla fonlanması halinde, alacakların hazine (ya da merkez bankası) tarafından garanti altına alınan kısımlarını **kapsayacak şekilde genişletebilirler** (201 numaralı paragraf).

7. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, ulusal para cinsinden olması ve banka tarafından da aynı para birimi ile fonlanması durumunda kamu kağıtları için daha düşük spesifik risk yükümlülükleri uygulanabilecektir (711 numaralı paragraf).

8. Denetim otoriteleri, ihracat kredi kuruluşlarınca ülkeler için tespit edilen derecelendirme notlarına resmi geçerlilik tanıyabilirler. Bankalar, tabi oldukları *ulusal* denetim otoritelerince tanınan bireysel İhracat Kredi Kuruluşları (İKK) tarafından yayınlanan ülke notlarını veya “Resmi Olarak Desteklenen İhracat Kredileri Uzlaşısı”na katılan İKK’larca ortak olarak belirlenecek ülke notlarını kullanmayı tercih edebileceklerdir (55 numaralı paragraf).

Merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurumlarından olan alacaklar

9. Merkezi hükümet içinde yer almayan yerel kamu kurumlarından olan alacakların risk ağırlıkları, esasen bankalar için tasarlanmış olan opsiyon 1 veya opsiyon 2 çerçevesinde **ulusal inisiyatlara göre** belirlenecektir. Opsiyon 2’nin tercih edilmesi durumunda, kısa vadeli kredilerde avantajlı uygulama olmaksızın uygulanacaktır (57 numaralı paragraf).

10. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, yerelö kamu kurumlarından alacaklar, bu kurumların yerleşik oldukları ülkenin hazinesinden alacaklar gibi ele alınabilecektir. İnisiyatiflerin bu yönde kullanılması durumunda, diğer ulusal denetim otoriteleri de

kendi bankalarının söz konusu kurumlarla yapmış oldukları işlemlerin risk ağırlıklarını aynı şekilde belirlemelerine izin verebileceklerdir (58 numaralı paragraf).

Bankalardan alacaklar

11. Bankalardan olan alacaklar için iki opsiyon bulunmaktadır. Ulusal denetim otoriteleri, benimseyecekleri tek bir opsiyonu ülkelerindeki tüm bankalar için tutarlı şekilde uygulayacaklardır (60 ila 64 numaralı paragraflar).

- Opsiyon 1 altında, belli bir ülkede faaliyet gösteren tüm bankalardan olan alacaklara, o ülke hazinesinden (veya merkez bankasından) olan alacaklar için tahsis edilen risk ağırlığından 1 kategori daha yüksek bir risk ağırlığı tahsis edilecektir. Ancak, derecelendirme notu BB+ ve B- arasında olan ülkelerle kredi notu bulunmayan ülkelerde yerleşik bankalardan olan alacaklar için risk ağırlığı, %100 ile sınırlandırılacaktır (61 numaralı paragraf).

- Opsiyon 2 ise, risk ağırlığının bankanın kendisine verilen derecelendirme notu doğrultusunda belirlenmesi üzerine temellendirilmiştir. Bu opsiyon çerçevesinde, orijinal vadesi 3 ay veya daha kısa olan alacaklar için asgari %20 olmak kaydıyla, aşağıdaki tablodaki risk ağırlıklarından bir derece daha düşük olan risk ağırlığı tercih edilebilecektir. Bu uygulama hem dereceleme notu olan hem de olmayan bankalar için geçerli olabileceken, %150 risk ağırlığı saptanmış bankalar için geçerli olmayacaktır (62 numaralı paragraf).

12. Ulusal denetim otoritesinin hazineden alacaklar için yukarıda açıklanan türde bir tercihli iyileştirme (preferential treatment) uygulaması durumunda, bankalardan alacaklar için-hem opsiyon 1 hem de opsiyon 2 kapsamında-bankanın bulunduğu ülkenin hazinesinden olan alacaklar için belirlenenden bir derece daha yüksek olmak kaydıyla- tek bir risk kategorisi belirlenebilecektir. Bu kategori, orijinal vadesine 3 ay ve daha az kalmış krediler için kullanılacak ve uygulanacak risk ağırlığı asgari %20 olacaktır (64 numaralı paragraf).

Kurumsal alacaklar

13. Denetim otoriteleri, ülkelerindeki genel temerrüt tecrübesinin daha yüksek oranlar gerektirdiğine **hükmetmeleri durumunda**, derecelendirme notu bulunmayan alacaklar için belirlenen standart risk ağırlığını gerekli seviyeye yükseltmelidir. Denetim otoriteleri, denetimsel gözden geçirme prosedürünün bir parçası olarak, nitelikleri itibariyle münferit bankaların kurumsal alacakları için %100'den daha yüksek bir standart risk ağırlığı uygulamak gerekip gerekmediğini de ayrıca değerlendirebileceklerdir (67 numaralı paragraf).

14. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, denetim otoriteleri, bankaların tüm kurumsal alacakları için dış derecelendirme notlarını dikkate almaksızın %100 risk ağırlığı uygulamalarına izin verebilirler. İnisiyatifin bu yönde kullanılması durumunda denetim otoritesi bankaların tek bir yaklaşımı tutarlı biçimde uygulamalarını temin etmelidir. Örneğin, ya olanaklı her durumda dış derecelendirme notları kullanılmalı ya

da hiç bir zaman kullanılmamalıdır. Derecelendirme notlarının bankalar tarafından işine geleni seçme mantığıyla (cherry picking) kullanılmasını engellemek için, tüm kurumsal alacakları için %100 oranında ağırlıklandırma opsiyonunu kullanmak isteyen bankaların öncelikle denetim otoritesinin onayını alması gerekecektir (68 numaralı paragraf).

Yasal perakende portföyü içindeki krediler

15. Paragraf 70’te belirtilen nitelikleri taşıyan alacaklar, sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasında perakende krediler olarak **değerlendirilebilecek** ve perakende portföyü içerisinde yer alacaktır. Bu portföy içerisinde yer alan krediler için, 75. paragrafta açıklanan tahsili gecikmiş alacaklar hariç olmak üzere, %75 risk ağırlığı **kullanılabilecektir** (69 numaralı paragraf).

16. Ulusal denetim otoriteleri paragraf 69’da belirlenen risk ağırlıklarının bu tip alacaklarda yaşanan geçmiş temerrüt tecrübeleri ışığı altında kendi ülkeleri için düşük olup olmadığını değerlendirmek durumundadır. Buna göre, denetim otoriteleri bankalara bu risk ağırlıklarını yükseltme yükümlülüğü **getirebilecektir** (71 numaralı paragraf).

İkamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler

17. Ulusal denetim otoriteleri geçmiş kayıp verileri ışığı altında, paragraf 72’de belirlenen risk ağırlıklarının kendi ülkeleri için yeterli olup olmayacağını değerlendirmek durumundadır. Bu itibarla denetim otoriteleri bankalara bu risk ağırlıklarını uygun düzeye yükseltme zorunluluğu **getirebilecektir** (73 numaralı paragraf).

Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler

18. Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerin ele alınması ile ilgili olarak, Komite bu tür krediler için %50 risk ağırlığının sadece **bazı katı kriterlere** uyulmuş olması kaydıyla uygulanacağını belirtmektedir. Belirlenen limitleri aşan tüm krediler %100 oranında risk ağırlığına tabi tutulacaktır (74 numaralı paragraf -25 numaralı dipnot).

Tahsili gecikmiş alacaklar

19. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, 90 gün ve daha uzun süre temerrüde uğramış herhangi bir kredinin (ikamet amaçlı ipotek kredileri dahil) teminatsız bölümünün özel karşılıklar düşüldükten sonra kalan net kısmı için, ayrılan özel karşılıkların kredinin ödenmeyen kısmına oranının %50’den az olmaması koşuluyla, risk ağırlığı %100’den %50’ye indirilebilir (75 ve 78 numaralı paragraflar).

20. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, denetim otoriteleri, bankaların %150 risk ağırlığına tabi karşı taraftan olan temerrüde düşmemiş alacaklarını da tahsili gecikmiş alacaklar gibi ele almalarına izin verebilirler (75 numaralı paragraf -26 numaralı dipnot).

21. **Ulusal inisiyatife bağı olarak**, 3 yıllık bir geçiş dönemi boyunca temerrüde uğramış bir kredinin teminatlı kısmının belirlenmesinde teminat kapsamında kabul edilecek değerler, yüksek risk kategorileri söz konusu olduğunda (tahsili gecikmiş alacaklar) daha geniş bir yelpaze içinde tanımlanabilecektir (76 numaralı paragraf -27 numaralı dipnot). Ulusal inisiyatifin bu yönde kullanılması durumunda 145 ve 146 numaralı paragraflarda tanımlanan teminatların kapsamı genişletilmiş olacaktır.

22. 75 numaralı paragrafta tanımlanan hallere ek olarak, tahsili gecikmiş bir kredinin tümünün 145 ve 146 numaralı paragraflarda geçerliliği kabul edilenler dışında bir teminat ile teminatlandırılmış olması ve kredi için ayrılan özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %15'ine ulaşmış olması durumunda, %100 risk ağırlığı **uygulanabilecektir**. Standart yaklaşımda, bu tip teminatlar başka hiçbir durumda geçerli olarak kabul edilmemektedir. Denetim otoriteleri, bu ek teminatların uygunluğunu sağlamak için katı operasyonel kriterler **saptamalıdır**.

Diğer aktifler

23. Denetim otoriteleri risk sermayesi, özel sermaye katılımları* gibi diğer varlık sınıflarına, bu varlıklara atfedilen yüksek riskliliği yansıtacak şekilde %150 veya daha yüksek risk ağırlıkları uygulanmasını **öngörebilirler** (80 numaralı paragraf).

24. Ulusal otoriteye, külçe altın için %0 oranında risk ağırlığı tespit etme **imkanı tanınmıştır** (81 numaralı paragraf -28 numaralı dipnot).

Uygulama ile ilgili hususlar

25. Denetim otoriteleri, *bazı* çok taraflı kalkınma bankalarından birinin iştiraki ile açılmış veya bu bankalar tarafından konvertibilite ve transfer riskine karşı garanti altına alınmış olan kredilerde, borçlunun ulusal para birimi için verilmiş olan derecelendirme notlarının yabancı paralı işlemlerde **kullanabilme opsiyonuna sahip olacaklardır** (81 numaralı paragraf -28 numaralı dipnot).

26. Denetim otoriteleri, bankalara talep edilmeden verilmiş olan derecelendirme notlarını da talebe binaen verilenler ile aynı şekilde **kullanma olanağı tanıyabilirler** (108 numaralı paragraf).

KREDİ RİSKİ AZALTIMI

27. Denetim otoriteleri, standart resmi iskontoları (haircuts) veya kendi tahminlerine dayanan iskontoları kullanan bankalara risk azaltımı sonrası kredi tutarı hesaplamalarında, belirli türdeki/nitelikleri taşıyan repo benzeri işlemler için (daha açık olarak, paragraf 170 ve 171'de tanımlanan hazine kağıtları üzerinden yapılan repolar gibi) bu iskontoları **uygulamama imkanı tanıyabilirler**. Herhangi bir denetim otoritesinin ülke hazinesi tarafından ihraç edilen menkul kıymetlerle yapılacak repo benzeri işlemler için bu tip bir indirgemeci (carve out) yaklaşım uygulaması durumunda diğer denetim otoriteleri de kendi ülkelerinde faaliyet gösteren bankalara

* Çevirenin Notu: Esasen, dokümanda "private equity investments" olarak ifade edilen kavramla işaret edilmek istenen, borsaya kote edilmemiş hisse senetlerine yapılan yatırımlardır.

aynı işlemlerde benzer yaklaşımlar uygulayabilme imkanı tanıyabileceklerdir (136, 170, 172 ve 209 numaralı paragraflar).

28. Denetim otoriteleri, bankaların iskontoları hesaplarırken piyasa fiyatları ve döviz kurlarındaki oynaklıklarla ilgili olarak yapmış oldukları kendi içsel tahminlerini **kullanmalarına izin verebilirler**. İskontoların bu şekilde hesaplanabilmesi için verilecek izin, 156 ila 165 numaralı paragraflarda belirlenen nitel ve nicel asgari gereklerin yerine getirilmesine bağlı olacaktır. Borç enstrümanının dereceleme notunun BBB-/A-3 veya daha yüksek olması durumunda denetim otoriteleri bankaların her bir menkul kıymet kategorisi için volatilité tahminlerini hesaplamalarına izin verebilirler. İlgili kategoriler tespit edilirken kurumlar; a) menkul kıymetin ihraççısının türü b) menkul kıymetin derecelendirme notu c) menkul kıymetin vadesi d) menkul kıymetin düzeltilmiş durasyonunu göz önüne alacaklardır. Volatilité tahminlerinin bu banka açısından menkul kıymetin fiilen dahil edildiği kategoriye temsil etme gücüne sahip olması gerekmektedir. BBB-/A-3'ten daha düşük olarak derecelendirilmiş borçlanma enstrümanları veya teminat olarak kabul edilebilecek hisse senetleri (154 numaralı paragraf -üst tabloda açık renkle gölgelendirilmiş kutular) söz konusu olduğunda ise uygulanacak iskontolar her bir menkul kıymet için ayrı ayrı hesaplanacaktır (154 numaralı paragraf).

29. 171 numaralı paragrafta, piyasanın temel katılımcılarının **denetim otoritesinin inisiyatifine bağlı olarak** aşağıda sayılanları kapsayabileceği belirtmektedir:

- Ülke Hazinesi, Merkez Bankası ve kamu kurumları
- Bankalar ve aracı kuruluşlar
- %20 risk ağırlığı uygulanabilecek diğer finansal kuruluşlar (sigorta şirketleri dahil)
- Finansal kaldıraç veya sermaye yükümlülüğü düzenlemelerine tabi tutulmuş yatırım fonları
- Denetime tabi emeklilik fonları ve
- Yetkili otorite tarafından varlığı resmi olarak tanınmış takas kurumları.

KREDİ RİSKİ-İÇSEL DERECELENDİRME BAZLI YAKLAŞIMLAR

Çeşitli varlık sınıfları için IRB yaklaşımı uygulamasının kabulü

30. Denetim otoriteleri bankacılık grubu içinde IRB yaklaşımına kademeli geçiş stratejisi **benimseme olanağı tanıyabilirler**.

31. **Denetim otoritesinin onayına bağlı olarak**, bankalar önemsiz faaliyet birimleri ve varlık sınıfları (perakende krediler durumunda alt varlık sınıfları) içinde algılanan risk profilleri ve büyüklükleri açısından ihmal edilebilir seviyede bulunan bazı riskler/aktifler için IRB yaklaşımını benimsemekten muaf tutulabilirler (259 numaralı paragraf).

Geçiş süreci düzenlemeleri

32. Geçiş dönemi Yeni Çerçevenin uygulamaya geçtiği tarihle başlayacak, bu tarihten itibaren 3 yıl sürecektir. Geçiş dönemi süresince paragraf 264'te belirtilen

asgari gerekler ulusal denetim otoritelerinin **inisiyatifine bağlı olarak** daha ılımlı biçimde uygulanabilecektir (265 numaralı paragrafta da bakınız).

33. Azami 10 yıllık bir süre için, denetim otoriteleri Yeni Uzlaşının yayımlandığı tarihte var olan bazı özel sermaye yatırımlarını IRB çerçevesinden **muaf tutabilecektir** (267 ila 269 numaralı paragraflar).

Kurumsal Alacaklar, Hazineden Alacaklar ve Bankalardan Alacaklar

KOBİ'ler için işletme büyüklüğü ayarlamaları

34. IRB yaklaşımı kapsamında kurumsal krediler ile ilgili olarak bankalar, KOBİ kredileri dolayısıyla maruz kalınan riskleri (firmanın dahil olduğu grubun raporlanmış konsolide bazlı toplam satışlarının 50 milyon Euro'dan az olması durumunda maruz kalınan kurumsal riskler olarak tanımlanmıştır) büyük ölçekli işletmelerle yapılan işlemler nedeniyle maruz kalınan risklerden ayrı olarak değerlendirme olanağına sahip olacaklardır. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak** denetim otoriteleri, bankalara KOBİ eşik değerleriyle ilgili hesaplarında ve işletme büyüklüğüne göre yapacakları düzenlemelerde grubun konsolide bazda hesaplanmış aktif büyüklüğünü, konsolide bazlı toplam satışlara ikame bir kriter olarak kullanma imkânı sağlayabileceklerdir. Ancak, toplam varlıklar kriteri, sadece toplam satışların firmanın büyüklüğü açısından anlamlı bir gösterge olmaması durumunda kullanılacaktır (273 ve 274 numaralı paragraflar).

Özellikli krediler (proje finansmanı, duran varlık finansmanı, emtia finansmanı ve gelir getiren gayrimenkuller)

35. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, Denetim otoriteleri, vadesine 2,5 yıl veya daha az kalmış olması veya denetçilerin bankanın yüklenimi ve diğer risk parametrelerinin resmi/denetsel risk kategorisi için kullanılan parametrelere göre önemli ölçüde iyi durumda olduğuna karar vermesi durumunda, bankalara güçlü krediler için %50 ve iyi nitelikteki krediler için %75 tercihli risk ağırlıkları uygulama izni verebilirler (277 numaralı paragraf).

Volatilitesi yüksek ticari emlak

36. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, bankalara temel içsel derecelendirme yaklaşımı altında temerrüt olasılığı (PD) veya gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı altında temerrüt olasılığı (PD), temerrüt halinde zarar (LGD), temerrüt halinde riske maruz tutar (EAD) thesaplamaları ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeleri durumunda, 283 numaralı paragrafta formüle edilen özel risk ağırlık fonksiyonu hariç olmak üzere, temel içsel derecelendirme (FIRB) ve gelişmiş içsel derecelendirme (AIRB) yaklaşımlarını tamamen kurumsal kredilerde uyguladıkları şekilde uygulayabilme olanağı sağlanabilecektir (250 ve 251 numaralı paragraflar).

37. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, denetim otoriteleri, vadesine 2,5 yıl veya daha az kalmış olması veya denetçilerin bankanın yüklenimi ve diğer risk parametrelerinin resmi/denetsel risk kategorisi için kullanılan parametrelere göre önemli ölçüde iyi

durumda olduğuna karar vermeleri durumunda bankalara güçlü krediler için %70 ve iyi nitelikteki krediler için %95 tercihli risk ağırlıkları uygulama izni verebilirler (282 numaralı paragraf).

Temel içsel derecelendirme yaklaşımı kapsamında LGD

38. Tasfiye durumunda talep ve tahsil edilebilirlik yeteneği kısıtlanmış tüm kurumsal alacaklar, hazineden alacaklar ve bankalardan alacakların LGD değeri %75'tir. Kısıtlanmış krediler (subordinated loans), talep ve tahsil edilebilirlik yeteneği başka krediler lehine açık biçimde kısıtlanmış kredilerdir. **Ulusal inisiyatife bağlı olarak**, denetim otoriteleri bir kredinin bu kategoriye sokulması sonucunu doğuracak 'kısıtlanma' hallerini daha geniş bir yelpaze içerisinde tanımlayabileceklerdir. Bu, alacağın teminata bağlanmadığı ve borçlunun varlıklarının önemli bir bölümünün başka krediler için teminat olarak gösterilmiş olduğu ve kredinin tahsil edilebilme imkanının ekonomik olarak kısıtlı bulunduğu ekonomik kısıtlılık durumlarını da kapsayabilecektir (288 numaralı paragraf).

Efektif vade

39. Ulusal denetim otoriteleri, ülkelerindeki tüm bankaların (FIRB veya AIRB yaklaşımlarını uygulayan tüm bankaların) 320 numaralı paragraftaki açıklamalardan faydalanmak suretiyle her kredinin orijinal vadesini **saptamalarını zorunlu kılacaktır** (318 numaralı paragraf).

40. AIRB yaklaşımı bileşenlerinden her hangi birini kullanan bankaların her bir kredinin orijinal vadesini aşağıda belirtilen şekilde saptaması gerekecektir. Ancak denetim otoriteleri bazı küçük ölçekli kurumsal borçlulara sağlanan kredilerin; kredinin verildiği firmanın dahil olduğu grubun konsolide bazlı toplam satışları (toplam cirosu gibi) yanında toplam aktif büyüklüğünün de 500 milyon Euro'dan az olması durumunda açık vade uyarlaması **yapmaktan muaf tutabilirler**. Bu muafiyetten yararlanacak konsolide grubun, muafiyeti tanıyan ülkede faaliyet gösteren ulusal şirketlerden oluşması gerekmektedir. Kabul edilmesi durumunda, denetim otoriteleri söz konusu muafiyeti tek tek bankalar bazında olmaksızın ülkelerinde gelişmiş yaklaşımları kullanan tüm IRB bankalarına uygulayacaklardır. Bu tip bir muafiyet uygulandığında, ilgili koşullara uyan küçük ölçekli ulusal işletmelere verilen tüm kredilerin ortalama vadesinin temel IRB yaklaşımı kapsamında olduğu gibi 2,5 yıl olduğu farz edilecektir (319 numaralı paragraf).

41. Açık vade uyarlaması kapsamında denetim otoritelerinin hangi enstrümanların 1 yıllık vade tabanından hariç tutulacağını **belirlemeleri gerekecektir** (321 ve 322 numaralı paragraflar).

Beklenen kayıplar (EL) ve ayrılan karşılıkların değerlendirilmesi

42. Hesaplanan EL tutarının bankanın ayırdığı karşılıklardan az olduğu durumlarda, bankayı denetleyen otoritenin aradaki farkın katkı sermayeye/ikinci kuşak sermayeye eklenmesine izin vermeden önce, beklenen kayıpların piyasa koşullarını bütünüyle yansıtıp yansıtmadığını **değerlendirmesi gerekecektir**. Ayrılan özel karşılık tutarının donuk alacaklardan beklenen kayıp tutarını aşması durumunda, aynı değerlendirmenin

aradaki farkın donuk alacaklar dışındaki aktiflerin beklenen kayıplarının denkleştirilmesinde kullanılmadan önce de yapılması gerekecektir (385 numaralı paragraf).

Perakende Krediler

43. Denetim otoriteleri, perakende krediler ve kurumsal kredileri farklılaştırmak için kredi eşikleri/limitleri **tespit edilebilecektir** (231 numaralı paragraf - 1. satır).

44. Ek olarak, denetim otoriteleri ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerde her bir kredi ile finanse edilecek azami konut sayısı ile ilgili **limitler belirleyebileceklerdir** (231 numaralı paragraf - 2. satır).

45. Ulusal denetim otoriteleri, bir kredi havuzunun perakende olarak nitelendirilebilmesi için bu havuz içerisinde yer alacak kredilerle ilgili asgari bir sayı **tespit edebileceklerdir** (232 numaralı paragraf).

Özel Sermaye Katılımları (İştirakler)

46. Denetim otoriteleri, hangi yaklaşım veya yaklaşımların (piyasa bazlı yaklaşımlar veya PD/LGD yaklaşımı) ve hangi koşullar altında kullanılacağına **karar vereceklerdir** (341 ila 342 numaralı paragraflar).

47. Ek olarak, denetim otoriteleri bankaların farklı portföyler için farklı piyasa bazlı yaklaşımlar (basit risk ağırlıklandırma yöntemi veya içsel modeller yöntemi) kullanmalarına **izin verebileceklerdir** (343 ila 349 numaralı paragraflar).

48. Denetim otoriteleri, standart yaklaşım kapsamında yükümlülükleri sıfır oranında riske tabi tutulabilir nitelikte olan iştiraklere yapılan sermaye katılımlarını **muaf tutabileceklerdir**.

49. Denetim otoriteleri, yasal programlar çerçevesinde yapılan sermaye katılımlarını **muaf tutabileceklerdir**. Bu muafiyet, ana sermaye ile katkı sermaye toplamının %10'u ile sınırlandırılmıştır (357 numaralı paragraf).

50. Denetim otoriteleri, sermaye katılımlarına, önemlilik ilkesi temelinde, **muafiyet tanıyabileceklerdir**. Muafiyet kapsamında bulunanlar ve geçiş düzenlemelerine tabi olanlar dahil iştiraklerin brüt tutarı, banka ana sermayesi ile katkı sermayesi toplamının %10'unun önceki yıl genelindeki ortalama tutarını geçmesi durumunda “önemli” sayılacaktır. Bankanın iştirak portföyünün, 10'dan az sayıda farklı ortaklıktan oluşması durumunda bu eşik, banka ana sermayesi ile katkı sermayesi toplamının % 5'i düzeyine indirilecektir. Ulusal denetim otoriteleri, daha **düşük eşik değer de uygulayabilecektir** (358 numaralı paragraf).

Devralınan Alacaklar-Kurumsal Alacaklar

51. Ulusal denetim otoritelerinin, bu eşik değerleri geçmenin kurumsal krediler için sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında bottom-up yaklaşımının asgari gereklerinin

kullanılmasını zorunlu kılacak yoğunlaşma limitleri **tespit etmeleri gerekmektedir** (242 numaralı paragraf, 4. satır).

52. Ulusal denetim otoritesinin **tercihine bağlı olarak**, bankalar temel içsel derecelendirme yaklaşımı kapsamında, sulandırma riski (dilution risk) için ayıracakları sermaye tutarının hesaplanması amacıyla yönelik olarak içsel olarak derecelendirilmiş ve A- ve daha düşük düzeye tekabül eden bir PD derecesi ile ilişkilendirilmiş garantörleri dikkate alabileceklerdir (373 numaralı paragraf – 78 numaralı dipnot).

IRB Yaklaşımı İçin Asgari Gereklere

Derecelendirme sisteminin yapısı

53. Banka temerrüde düşmemiş borçlular için asgari olarak 7 ve temerrüde düşenler için 1 adet borçlu kategorisine sahip olmalıdır. Kredileri açısından tek bir sektöre/piyasa segmentine odaklanmış bankaların yukarıda bahsedilen asgari koşulları yerine getirmiş olması yeterli olacaktır; denetim otoritesi kredi portföyü çeşitlendirmesine giden bankalardan daha geniş bir sınıflandırma **yapmalarını isteyebilecektir** (404 numaralı paragraf).

Kurumsal yönetim ve gözetim

54. Bankanın derecelendirme sisteminin işleyişi; kredilendirme faaliyetleri ve PD-LGD-EAD parametrelerinin tahminini de kapsayacak şekilde iç denetim veya eş derecede bağımsız bir başka kontrol sistemi tarafından yılda en az bir kez gözden geçirilecektir. Gözden geçirme çerçevesi, tüm asgari koşullara uyum sağlanıp sağlanmadığı hususunu da içerecektir. Bazı ulusal denetim otoriteleri, bankanın derecelendirme sisteminin ve kayıp parametrelerinin dış denetçiler tarafından da kontrol **edilmesini isteyebileceklerdir** (443 numaralı paragraf).

Temerrüdün tanımı

55. Temerrüt, banka tarafından borçlunun banka grubuna olan borcunu (alacağın böyle bir teminata bağlanmış olması durumunda) rehlin paraya çevrilmesi gibi yollara başvurmaksızın tümüyle ödemeyeceğini değerlendirdiği veya borçlunun yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmeyi 90 günden fazla geciktirdiği durumu ifade eder. Böyle bir uygulamanın ülkenin koşullarına uygun düşeceğine karar vermeleri durumunda denetim otoriteleri, perakende krediler ve kamu kurumlarına verilen krediler için yükümlülüğün türüne göre azami 180 gün olmak üzere temerrüt süreleri için farklılaştırmaya gidebileceklerdir. Ulusal piyasa koşullarına göre aynı hususun bankaların kurumsal kredileri için de geçerli olmasının uygun olacağına karar verilmesi durumunda bu sadece 5 yıllık bir geçiş süreci boyunca geçerli olabilecektir (452 numaralı paragraf, 82 numaralı dipnot).

Alacakların yeniden yapılandırılması

56. Bazı denetim otoriteleri, ülkelerinde faaliyet gösteren bankalar için alacaklarının yeniden yapılandırılabilmesi hususunda 458 numaralı paragrafta belirtilenlerden daha spesifik kriterler **öngörebileceklerdir**.

PD tahmini ile ilgili özel koşullar

57. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, bazı ũlkelerde mevsimsel ayarlama (seasoning adjustments) yapılması zorunlu tutulabilecektir (467 numaralı paragraf).

Resmi denetimsel LGD ve EAD tahminleri

58. Denetim otoriteleri, diğer fiziksel teminatların bazılarının kredi riski azaltım etkilerinin temel yaklaşım kapsamında da dikkate alınmasına izin verebileceklerdir. Her bir denetim otoritesi, var olması durumunda, ũlkesindeki teminat tũrlerinden hangilerinin 521 numaralı paragrafta ortaya konulan iki standarda uygun olduğunu belirleyecektir.

KREDİ RİSKİ-MENKUL KIYMETLEŞTİRME ÇERÇEVESİ

Standart yaklaşım-Kredi dönüşüm oranları

59. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, tamamen tahsil edilmesi hususunda yetkili kılındığının ve alacağın teminatı olarak gösterilen havuzdan kaynaklanan nakit akışları üzerinde diğer alacaklılara karşı öncelikli talep hakkına sahip olunduğunun sözleşme ile hüküm altına alınmış olması halinde, kesintisiz ödeme akışı sağlanması amacıyla yatırımcılara nakit ödeme yapılabilir. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, önceden ihbarda bulunmaksızın kayıtsız şartsız iptal edilebilir nitelikteki bu nakdi hizmet avanslarının, %0 kredi dönüşüm oranına tabi tutulması mümkündür (582 ve 641 numaralı paragraflar).

OPERASYONEL RİSK

Ölçüm yöntemleri

60. Ulusal inisiyatife bağlı olarak, örneğin risklerin hesaba katılmasında mũkerrerlięin önlenmesi suretiyle daha uygun bir yaklaşım olacağı konusunda ikna olan denetim otoritesi bankanın alternatif standart yaklaşımı (ASA) kullanmasına izin verebilir (652 numaralı paragraf - 101 numaralı dipnot).

61. Standart yaklaşımı kullanmak isteyebilecek uluslararası ölçekte aktif bankaların yeterli düzeyde operasyonel risk yönetim sistemlerine sahip olmaları önemlidir. Bunun bir sonucu olarak standart yaklaşımı kullanan uluslararası ölçekte aktif bankaların 663 numaralı paragrafta belirtilen kriterleri karşılamaları gerekmektedir. Diğer bankalar için bu kriterler öneri niteliğinde olmakla beraber, ulusal inisiyatife bağlı olarak bu bankalar için de yükümlölük haline getirilebilir.